

Relvaseaduse muutmise ja sellega seondvalt teiste seaduste muutmise seaduse eelnoõu SELETUSKIRI

1. Sissejuhatus

1.1. Sisukokkuvõte

2022. aastal muutunud julgeolekuolukorra tõttu on vajadus tugevdada kaitsetööstust päevakorralisem kui kunagi varem. Eesti kaitsetööstuspoliitika kohaselt moodustab kaitsetööstus suure osa riigi kaitsevõimest. Seda nii rahu-, kriisi- kui ka sõjaajal. On oluline, et kehtiv õiguskord suudaks vastata julgeolekuohtudele ning võimaldaks oma riigi ja rahvusvahelise koostööga tugevdada ühist kaitsevõimet. Selleks on vaja, et Eesti õigusruumis saaksid nii Eesti kui ka välismaised ettevõtjad teha koostööd, ilma et seda takistaks liigne halduskoormus.

Riigi eesmärk on arendada Eesti kaitsetööstuse rahvusvahelist konkurentsivõimet ja eksporti. Venemaa sõda Ukraina vastu on toonud teravalt esile Euroopa kaitsetööstuse kitsaskohad, milleks on suuremahulisest konventsioonilisest sõjakonfliktist tulenev relvastuse ja laskemoona nõudluse kasv ning puudujääk Euroopa riikide sõjavarudes.

Praegu püüab Euroopa kaitsetööstus muutunud julgeolekuolukorraga kiirelt kohaneda ja seda toetab ka Euroopa Liit (edaspidi ka *EL*) eri meetmetega. Eesti kaitsetööstusel peab olema võimalus selle muutusega kaasas käia.

Selleks et kaitsetööstus saaks nõutava eesmärgi poole jõudsalt edasi liikuda, on vaja välja töötada ettevõtjate kaasamise võimalused. Kehtivate õigusnormide alusel ei ole võimalik tegevusluba taotleda ettevõtjal, kelle aktsionär või osanik, nõukogu või juhatuse liige või juriidilise isiku juhtimise üle valitsevat mõju omav muu isik ei ole Euroopa Liidu või NATO liikmesriigi kodanik. Eelnõuga kavatakse laiendada nende isikute ringi, kes saavad tegevusluba taotleda, ja automaatselt välistatakse ainult need isikud, kelle suhtes on Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni Julgeolekunõukogu või Euroopa Liidu Nõukogu kehtestanud relvadega seotud sanktsioone, embargot või nendega sarnaseid meetmeid. Muudatuse eesmärk ei ole uusi reegleid välja töötada, vaid olemasolevaid reegleid täpsustada, kuna eelmise seadusemuudatusega piirati liigselt ka Eesti ja Euroopa Liiduga heades suhetes olevate riikide ettevõtjate võimalusi Eesti kaitsetööstuses osaleda.

Lisaks muudetakse eelnõuga relvaseaduse ja lõhkematerjaliseaduses dubleeritud loakohustuse menetlust. Kuna nende kahe seaduse alusel nõutavad tegevus- ja käitamisloa kontrolliesemed on sarnased, ei ole ettevõtjalt vaja nõuda mõlema seaduse alusel loa omamist. Lõhkematerjaliseaduses nähakse ette erisused, et kui relvaseaduse alusel on vajalik luba olemas, siis lõhkematerjaliseaduse alusel seda enam taotlema ei pea.

Tulenevalt julgeolekuohtudest, mis on seotud kaitsetööstuse arenguga, sealhulgas sõjarelvade, nende laskemoona ja lahingumoonade tootmisega, tekib vajadus täiendavalt tagada riigi julgeoleku seisukohalt tundliku teabe töötlemine. Selleks muudetakse riigisaladuse ja salastatud välisteabe seadust ning lisatakse uus salastamisalus.

Strateegilise kauba seaduse muutmise eesmärk on arendada Eesti kaitsetööstuse rahvusvahelist konkurentsivõimet ning luua soodsamad tingimused innovatsiooniks ja arendustegevuseks rahalise toetuse saamiseks.

Relvaseaduse alusel antakse sõjarelvi, laskemoona ja lahingumoonat käitlevale isikule, kellel on vajalik kvalifikatsioon, vastav pädevustunnistus. Pädevustunnistuse andmise ning selle kehtivuse pikendamise ja duplikaadi eest tuleb tasuda riigilõiv, seega on vaja täiendada riigilõivuseadust vastavate sätetega.

Eelnõuga muudetakse relvaseadust (edaspidi ka *RelvS*), karistusseadustikku (edaspidi ka *KarS*), kriminaalmenetluse seadustikku (edaspidi ka *KrMS*), lõhkematerjaliseadust (edaspidi ka *LMS*), strateegilise kauba seadust (edaspidi ka *StrKS*), riigisaladuse ja salastatud välisteabe seadust (edaspidi ka *RSVS*) ning riigilõivuseadust (edaspidi ka *RLS*).

1.2. Eelnõu ettevalmistaja

Eelnõu ja seletuskirja on koostanud Kaitseministeeriumi õigusloome nõunik Elise Saar (elise.saar@kaitseministeerium.ee) ja kaitsetööstuse arendamise erinõunik Indrek Sirp (indrek.sirp@kaitseministeerium.ee).

Eelnõu juriidilise ekspertiisi on teinud Kaitseministeeriumi õigusloome nõunik Marion Saarna-Kukk (marion.saarna-kukk@kaitseministeerium.ee).

Eelnõu ja seletuskirja on keeleliselt toimetanud Luisa Tõlkebüroo eesti keele toimetaja Tiina Alekõrs (tiina@luisa.ee).

1.3. Märkused

Eelnõu ei ole seotud muu menetluses oleva eelnõuga ega Euroopa Liidu õiguse rakendamisega.

Eelnõu on seotud Vabariigi Valitsuse tegevusprogrammiga.¹

Enne eelnõu ettevalmistamist koostati väljatöötamiskavatsus² (edaspidi *VTK*), mille raames kaasati Kaitsevägi, Siseministeerium, Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium, Politsei- ja Piirivalveamet, Tarbijakaitse ja Tehnilise Järelevalve Amet, Eesti Kaitse- ja Kosmetööstuse Liit ning kaitsetööstusettevõtted.

Väljatöötamiskavatsuse kooskõlastamise tulemused võeti eelnõu koostamisel arvesse ning esitatud eelnõu vastab eelnevalt koostatud *VTK*-le.³ *VTK*-d ei esitatud teadmiseks Riigikogule.

Eelnõu koostamisel tuginetakse muu hulgas riikide relvaseaduse ja sõjarelvade regulatsioonide võrdluse ning praktika analüüsile, mille on teinud *VTK* raames advokaadibüroo Sorainen. Analüüsis võrreldi Eesti, Läti, Soome ja Poola sõjarelvade, laskemoona ja lahingumoonat käsitlemist nimetatud riikide õiguses ning halduspraktikas.

Eelnõu koostamisel võeti aluseks järgmised seaduste redaktsioonid:

- 1) relvaseadus – RT I, 06.07.2023, 12;
- 2) karistusseadustik – RT I, 06.07.2023, 40;
- 3) kriminaalmenetluse seadustik – RT I, 06.07.2023, 49;
- 4) lõhkematerjaliseadus – RT I, 04.01.2021, 9;
- 5) riigisaladuse ja salastatud välisteabe seaduse muutmise – RT I, 07.03.2023, 10;

¹ Vabariigi Valitsuse tegevusprogramm 2023–2027, täpsemalt punktiga 1.1.6.–
<https://valitsus.prelive.vportal.ee/media/6186/download>.

² Relvaseaduse ja sellega seonduvalt teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu väljatöötamiskavatsus (kaitsetööstuse tugevdamine). – [Relvaseaduse ja sellega seonduvalt teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu väljatöötamiskavatsus \(kaitsetööstuse tugevdamine\) – EIS \(valitsus.ee\)](#).

³ HÕNTE § 42 lg 2.

- 6) strateegilise kauba seadus – RT I, 12.02.2020, 7;
- 7) riigilõivuseadus – RT I, 30.04.2024, 7.

Eelnõu vastuvõtmiseks on vaja Riigikogu koosseisu poolthääle enamust.

2. Seaduse eesmärk

Eelnõu eesmärk on tugevdada Eesti kaitsetööstust ja tagada Eestis kaitsetööstusele konkurentsivõimeline keskkond.

Eelnõu koostamisel on arvesse võetud ettevõtjate kogemusi asjakohaste õigusnormide rakendamisel ning seaduse muudatustega vähendatakse ettevõtjate halduskoormust tegevus- ja käitlemislubade taotlemisel ja menetlemisel. Eelnõu väljatöötamisel on silmas peetud järgmisi erieesmärke:

- võimaldada anda tegevusluba ka Eesti ja Euroopa Liiduga sõbralikes suhetes olevate kolmandate riikide ettevõtjatele, mille omanikud, osanikud või aktsionärid ei ole NATO või Euroopa Liidu liikmesriikide kodanikud;
- võimaldada osutada relvade, laske- ja lahingmoona veoteenust selliselt, et tegevusluba ei nõutaks ettevõtjalt, kes ei ole Eestis registreeritud ning osutab veoteenust Eestis ühekordselt;
- vähendada dubleeritud loamenetlust selliselt, et ettevõtjalt ei nõuta nii relvaseaduse kui ka lõhkematerjaliseaduse alusel tegevusluba;
- vähendada dubleeritud loamenetlust selliselt, et ettevõtjalt ei nõuta nii relvaseaduse kui ka lõhkematerjaliseaduse alusel käitlemiskoha käitamisluba;
- võimaldada toota sõidukeid, veesõidukeid, õhusõidukeid ja muid tooteid relvaseaduse alusel nõutava tegevusloata, kui neile ei paigaldata tootmise käigus sõjarelva;
- muuta taustakontrolli tegemine ökonoomsemaks nii ettevõtjatele kui ka valitsusasutustele, kes taustakontrolli tegemisega kokku puutuvad;
- täiendada kriminaalmenetluse alustamise välistavaid asjaolusid, et isikud saaksid loovutada Politsei- ja Piirivalveametile ebaseaduslikus valduses olevaid sõjarelvi;
- võimaldada paremini kindlustada, et riigi julgeoleku seisukohalt tundlikku teavet töödeldakse ainult nõuetele vastaval alal või akrediteeritud töötlussüsteemis ning seda teevad usaldusväärsed juurdepääsuõiguse ja teadmismisvabadusega isikud;
- luua soodsamad tingimused innovatsiooniks ja arendustegevuseks rahalise toetuse saamiseks ning seega täiustada Euroopa Kaitsefondis osalemiseks riikliku tagatise andmist;
- täiendada riigilõivuseadust uute alustega, mis on seotud pädevustunnistuse andmisega.

3. Eelnõu sisu ja võrdlev analüüs

Eelnõu koosneb kaheksast paragrahvist.

Eelnõu § 1. Relvaseaduse muutmine

Paragrahviga 1 sätestatakse relvaseaduse muutmine.

Punkt 1. Eelnõuga võetakse läbivalt kasutusele relvasüsteemi mõiste – „Relvasüsteem on sõjarelva või mitme sõjarelva kombinatsioon koos relvasüsteemi sõltumatuks toimimiseks vajalike osadega, sealhulgas sihtimis- ja tulejuhtimisseadmed ning relvaplatvorm“.

Tänapäeval ei saa samastada relvasüsteemi mõistet sõjarelvaga, kuivõrd relvasüsteem ei koosne ainult sõjarelvast. Relvasüsteemi sõltumatuks toimimiseks on vaja ka teisi osasid nagu sihtimis- ja tulejuhtimisseadmed ning relvaplatvorm. Relvaplatvormiks käesoleva seaduse tähenduses loetakse nii maismaa-, õhu- ning veesõidukit või kui ka relvaalust, millele on võimalik kinnitada sõjarelv. Relvasüsteemi osad ja olulised osad on loetletud RelvS §-is 83³ lõike 3 alusel sätestatud määruses.

Kaitsetööstus areneb jõudsalt ning turule tuuakse pidevalt uusi tooteid ja tehnoloogiaid. Selle tulemusena ei ole enam tihtilugu võimalik määratleda mõnda seadet pelgalt relvana. Omavahel integreeritakse nii elektroonikat kui ka relvastust ja laske- või lahingumootori. Näiteks on olemas kaugjuhitavad relvasüsteemid (ingl *remote weapon station*), mille puhul laskja ja relv on füüsiliselt üksteisest eemal (näiteks relv on masina katusel ning laskja asub masinas sees) ning laskja tulistab pelgalt elektroonika abil. Sellise relvasüsteemi puhul on olulised nii relv, elektroonika, tarkvara kui ka muud seadmed, mis võimaldavad sellisel tervikul oma eesmärgi täita ja süsteemselt töötada. Teise näitena võib tuua mehitamata lahinguõhusõiduki (ingl *unmanned combat aerial vehicle*), kus mehitamata õhusõidukit, millele on paigaldatud relvaplatvorm või sõjarelv, kasutatakse sihtmärgi hävitamiseks, kuid õhusõiduk ise ei hävi. Sellisel puhul on suhteliselt keeruline määratleda sellist mehitamata õhusõidukit ammendavalt kas sõjarelv või õhusõidukina; lihtsam on defineerida selliseid kooslusi relvasüsteemina, mis on ka tavakeeles igapäevakasutuses.⁴

Teiseks täpsustakse, et 11¹. peatükis mõistetakse laskemoona all just sõjarelv laskemoona, ning täiendus on viidud sisse, et eristada seda tsiviilkaibes kasutatavast laskemoonast.

Tulenevalt eelnevast asendatakse terves peatükis sõnad „sõjarelv, laskemoon“ ja „sõjarelvad, laskemoon“ sõnadega „sõjarelv, relvasüsteem, sõjarelv laskemoon“ vastavas käändes.

Punktis 2 asendatakse mõiste „sõjalise otstarbega laskemoon“ mõistega „sõjarelv laskemoon“ – mõlemad eelnimetatud mõisted on seaduses kasutusel, kuid tegelikult on neil sama tähendus, seega parema õigusselguse nimel need ühtlustatakse ning asendatakse „sõjarelv laskemoonaga“.

Punktis 3 täpsustatakse sõjarelv mõistet seoses relvasüsteemiga ehk teisisõnu ei ole relvasüsteem sõjarelv vaid sõjarelv on üks osa relvasüsteemist. Uue määratluse kohaselt on sõjarelv sõjalisel otstarbel kasutatav või sõjalisel otstarbel kasutamiseks konstrueeritud, valmistatud, määratud või kohandatud relv või relvasüsteemi üks oluline osa. (Vt ka **punkti 1** selgitust).

Punktis 4 täiendatakse RelvS-i § 66 lõiget 2. RelvS-i § 2 lõike 3 järgi kohaldatakse RelvS-is EL-i ja selle liikmesriikide kohta sätestatud ka Euroopa Majanduspiirkonna (edaspidi ka EMP) ning Šveitsi Konföderatsiooni suhtes. Samas näib, et seda põhimõtet rakendatakse RelvS-i tekstis ilma selge põhjuseta ebaühtlaselt. RelvS-i § 66 lõikes 2 ja § 67 lõike 1 punktis 1 on EMP eraldi esile toodud, kuid Šveitsi ei ole nimetatud. RelvS-i § 83²¹ lõikes 1 ja § 83³⁴ punktis 1 on loetletud nii EL, EMP kui ka Šveitsi Konföderatsioon. Seega täiendatakse selguse huvides RelvS §-i 66 lõiget 2 ka Šveitsi Konföderatsiooniga.

⁴ Muudatusettepanekute loetelu relvaseaduse, riigilõivuseaduse, strateegilise kauba seaduse muutmise seaduse (tulirelvadirektiivi ülevõtmine) eelnõu teiseks lugemiseks, 62 SE II. – <https://www.riigikogu.ee/tegevus/eelnoud/eelnou/a18ec81f-9133-46b2-b220-6201973468a2>.

Punktiga 5 täiendatakse RelvS-i § 67 lõike 1 punkti 1, muudatuse sisu ja eesmärk on sama, mis on kirjeldatud eelnõu eelmises punktis.

Punktiga 6 tunnistatakse § 83³ lõike 1 punkt 2 kehtetuks. Raketisüsteemi ei loeta eraldi sõjarelvaks, vaid liigitatakse tulenevalt selle omadustest raskerelva alla.

Punktiga 7 täiendatakse relvaseadust relvasüsteemi mõistega, mille kohaselt relvasüsteem on sõjarelva või mitme sõjarelva kombinatsioon koos relvasüsteemi sõltumatuks toimimiseks vajalike osadega, sealhulgas sihtimis- ja tulejuhtimisseadmed ning relvaplatvorm. Relvaplatvormiks loetakse näiteks nii sõiduk kui ka relvaalus, millele relv paigaldatakse. (Vt ka **punkti 1** selgitust).

Punktiga 8 muudetakse § 83³ lõikes 2¹ sõjarelva laskemoona määratlust. Kui säte jõustub, ei hõlma sõjarelva laskemoona määratlus enam komponentide loetelu, sest komponentide loetelu sätestatakse RelvS-i § 83³ lõikes 3 viidatud määruses. Uue sõnastuse kohaselt on sõjarelva laskemoon spetsiaalselt sõjarelvas kasutamiseks mõeldud laskemoon.

Punktiga 9 asendatakse § 83³ lõike 2² sissejuhatavas lauseosas asendatakse sõna „padruni“ sõnadega „või lahingumoon“, sest hetkel kehtiv sõnastus on eksitav.

Punktiga 10 muudetakse RelvS-i § 83³ lõike 3 alusel antavat volitusnormi sõnastust. Uue sõnastuse alusel on võimalik sõjarelv, nende laskemoona ja lahingumoon ning nende osasid ja olulisi osasid eristada. Volitusnormi täpsustamine aitab tagada õigusselgust sõjarelvade, laskemoona või lahingumoon ning nende oluliste osade liigitamisel ning vastavalt sellele lihtsustab RelvSi alusel antavate lubade menetlemist.

Punktides 11 ja 12 sätestatud muudatuse eesmärk on võimaldada kaitsetööstuses tegutseda ka neil ettevõtjatel, kelle aktsionär või osanik, nõukogu või juhatuse liige või juriidilise isiku juhtimise üle valitsevat mõju omav muu isik ei ole NATO või Euroopa Liidu liikmesriigi kodanik.

Muudetavad sätted puudutavad olulise osaluse omandamist ning ka isikuid, keda võib valida ettevõtja juhiks. See isik peab vastama järgmistele nõuetele: tema suhtes ei ole tuvastatud RelvS § 40 lõike 1 punktides 5–8 ja lõikes 1¹ sätestatud asjaolusid ning ta on:

- 1) Euroopa Liidu liikmesriigi kodanik või
- 2) NATO liikmesriigi kodanik või
- 3) OECD liikmesriigi kodanik või
- 4) sellise riigi kodanik, kellega Eesti Vabariik on sõlminud salastatud teabe vastastikuse kaitse lepingu, või
- 5) muu riigi kodanik, kellele Kaitseministeerium on Siseministeeriumi kooskõlastusel andnud nõusoleku teha käesoleva lõike punktides 1–4 erand.

Kehtiva RelvS-i sätte sõnastus on endaga kaasa toonud olukorra, kus koostöö ei ole välistatud mitte ainult agressorriikidega, vaid piirang laieneb kõikidele isikutele väljaspool NATO ja Euroopa Liidu liikmesriike. Sellised isikud on muu hulgas Singapurist, Ukrainast, Austraaliast ja Iisraelist pärit ettevõtjad, kellega soovitakse koostööd teha.

RelvS-i § 40 lõike 1 punktides 5–8 arvesse võetavad asjaolud on järgmised:

- kas juriidilise isiku aktsionär või osanik, nõukogu või juhatuse liige või juriidilise isiku juhtimise üle valitsevat mõju omav muu isik on karistatud Eestis riigivastase kuriteo

eest või inimsusvastase või rahvusvahelise julgeoleku vastase kuriteo eest, välja arvatud karistusseadustiku §-des 245, 247 ja 249 sätestatud kuriteod, sõltumata sellest, kas need karistusandmed on karistusregistrist kustutatud;

- on toime pannud inimsusvastase või sõjakuriteo või alust arvata, et ta on seda teinud;
- kuulub kuritegelikku või terroriühendusse või et ta on toime pannud või võib toime panna terrorikuriteo või et ta on seotud terrorikuriteo rahastamise või toetamisega või rahapesuga;
- võib ohustada Eesti Vabariigi julgeolekut.

Eelnõuga jäetakse loetelust välja RelvS-i § 40 lõike 1 punktis 9 sätestatud tingimus, mille kohaselt välistatakse loa saamise võimalus juriidilistel isikutel, kelle aktsionär või osanik, nõukogu või juhatuse liige või juriidilise isiku juhtimise üle valitsevat mõju omav muu isik ei ole Euroopa Liidu või NATO liikmesriigi kodanik.

Vajadus tugevdada riigi julgeolekut ei ole vähenenud ja seda aitab tagada eelkõige kaitsetööstuse arengu soodustamine. Muudatuse eesmärk on võimaldada nendel välismaistel ettevõtjatel, kes on Eesti ja Euroopa Liiduga sõbralikes suhetes, panustada Eesti kaitsetööstusse ning teha mitmekülgset rahvusvahelist koostööd. Lisaks on eesmärk soodustada Eesti uuenduslikus ja turvalises ärikeskkonnas uute äriühingute teket.

Eelnõuga parandatakse muu hulgas üks ilmselge ebatäpsus. Kehtiva redaktsiooni sätte sõnastuse kohaselt võib ettevõtjas olulise osaluse omandada, seda omada ja suurendada ning ettevõtja üle kontrolli saavutada, seda omada ja suurendada igaüks, kes on täitnud RelvS-i § 40 lõike 1 punktides 5–9 ja lõikes 1¹ sätestatud nõuded. Viidatavas RelvS-i § 40 lõikes 1 on nimetatud asjaolud, mis välistavad juriidilisele isikule soetamis- ja relvaloa andmise. Grammatilise tõlgendusmeetodi järgi on eespool nimetatud sätted seotud selliselt, et RelvS-i §-s 83⁵ puudutatud isik pidi vastama RelvS-i § 40 lõike 1 punktides 5–9 välistavatele asjaoludele. Seega muudetakse sätte sõnastust selliselt, et kui isiku suhtes ei tuvastata RelvS-i § 40 lõike 1 punktides 5–8 sätestatud välistavaid asjaolusid, võib talle tegevusloa (ka muude tingimuste täitmisel) anda.

Punktis 13 sätestatud muudatuse eesmärk on lihtsustada ettevõtja töötajatel teatud tingimustel tervisekontrolli läbimist ja selle kaudu vähendada ettevõtjate halduskoormust. Eelnõuga täiendatakse RelvS-i § 83²⁴ lõikega 5¹, mille kohaselt ei pea tervisekontrolli läbima isik, kellel on kehtiv relvaluba. Lisaks ei pea tervisekontrolli läbima isik, kellel on kehtiv Kaitseliidu relvakandmisloa, kuna Kaitseliidu relvakandmisloa eeldus on samuti tervisekontrolli läbimine (kontrolli raames käiakse psühhiaatri ja perearsti juures). Seega läbitakse samasisuline kontroll, mistõttu oleks isikule koormav nõuda temalt kahe samalaadse tervisekontrolli läbimist.

Praegu kehtiv nõue on praktikas dubleeriv, s.t kehtiva sätte kohaselt peab tervisekontrolli tegema töötervishoiuarst. Puudutatud isikute tervise seisundi vastavuse tõendamiseks nähakse ette võimalus tõendada enda tervise seisundit kehtiva relvaloaga, mille eeldus on omakorda perearsti väljastatud kehtiv tervisetõend.

RelvS-i § 35¹ lõike 2¹ järgi kehtib tervisetõend relvaloa taotlemisel tehtud tervisekontrolli läbimise kohta kuni viis aastat ja relvaluba kehtib nii kaua, kuni kehtib tervisetõend.

Kuigi tervisenõuded on sätestatud eri seaduste alusel ja selleks nähakse ette eraldiseisvad tervise seisundi hindamised, kattuvad nende nõuded enamjaolt ning seetõttu piisab edaspidi ühest tervisetõendist, et vähendada tervishoiusektori töökoormust ja vältida isikute täiendavat tervise seisundi hindamist.

Eelnimetatud muudatused ei puuduta TTOS-i §-st 131 tulenevaid nõudeid, millest tulenevalt on jätkuvalt kehtiv kohustus tööandjal korraldada töötaja tervisekontrolli nelja kuu jooksul alates töötaja tööleasumisest ja vähemalt kord kolme aasta jooksul.

Punktides 14–17 täiendatakse seadust sõjarelvade, relvasüsteemi, sõjarelva laskemoona ja lahingumoonaga käitlemisega seotud tegevusaladel tegutsemiseks vajaliku vastutava isiku pädevuse hindamise ja vastava pädevustunnistuse andmise sätetega.

Sõjarelvi, relvasüsteemi, sõjarelva laskemoona ja lahingumoonaga käitleva ettevõtte vastutava spetsialisti nõuete jaoks on vaja välja töötada omaette pädevuse tõendamise kord. Vastutav isik teeb, kontrollib või juhib iseseisvalt oma pädevusse kuuluval tegevusalal tööd ja vastutab selle eest. Ainuüksi LMS-i kohane pädevustunnistuse olemasolu ei tõenda, et isik on pädev vastutama sõjarelvade, sõjalise otstarbega laskemoona ja lahingumoonaga käitlemise eest.

Kehtivate nõuete kohaselt peab moonaga käitlevas ettevõttes olema määratud vastutav isik, kes tagab ohutuse ja nõuete täitmise. Sellel isikul peavad olema oma töö eripäradele vastavad teadmised ja oskused ehk kvalifikatsioon.

Muutmisvajaduse on tinginud asjaolu, et kui ettevõttes tegeletakse laske- või lahingumoonaga käitlemisega, hinnatakse vastutava isiku pädevust LMS-s sätestatud korra järgi. LMS-i alusel väljastatakse kirjaliku eksami sooritamisel pädevustunnistus nii lõhkematerjali käitlemise korraldajatele kui ka pürotehnilise toote käitlemise korraldajatele. Nendel eksamitel keskendutakse valdavalt tsiviilkäibes lubatud lõhkematerjali ja pürotehniliste toodete käitlemise nõuetele. Sõjarelvade, sõjalise otstarbega laskemoona ja lahingumoonaga käitlemisel rakendatakse sektorile omaseid nõudeid, mille täitmine nõuab vastutavalt isikult ka vastavaid teadmisi, ning LMS-i alusel antav pädevustunnistus ei pruugi seda tagada.

Punktiga 14 täiendatakse § 83²⁵ sätte pealkirja. Uue sõnastuse kohaselt käsitleb § 83²⁵ nõuetele vastavuse hindamist ning pädevustunnistuse andja ja pädevustunnistuse andmise tingimusi ja korda.

Punktiga 15 täiendatakse pädevustunnistuse eesmärki ja sisu, uue sõnastuse kohaselt tõendab pädevustunnistus isiku kompetentsust ning annab õiguse tegutseda pädevustunnistusel märgitud tegevusalal ja pädevuse ulatuses.

Punktiga 16 muudetakse RelvS-i § 83²⁵ lõike 4 volitusnormi sõnastust, mille kohaselt kehtestab riigikaitse korraldamise valdkonna eest vastutav minister määrusega sõjarelvade, relvasüsteemi, sõjalise otstarbega laskemoona ja lahingumoonaga käitlemisega seotud tegevusaladel tegutsemiseks kohustuslikud kvalifikatsiooninõuded ning pädevustunnistuse andmise tingimused ja korra.

RelvS 83²⁵ lõikes 5 tehtav muudatus tuleneb vajadusest hinnata laske- ja lahingumoonaga käitlemisega tegeleva ettevõtja vastutava isiku kvalifikatsiooni kooskõlas relvaseaduse alusel väljatöötatud nõuetega.

Punktis 17 täiendatakse RelvS-i § 83²⁵ nelja lõikega. Neist esimeses on sätestatud, et pädevustunnistuse andmise, kehtivuse pikendamise ja duplikaadi väljastamise eest tuleb tasuda riigilõiv. Riigilõivu määrad on sätestatud riigilõivu seaduses.

Lõikes 5² sätestatakse, et pädevustunnistuse andja hindab vastutava isiku kvalifikatsiooni. Vastavad kvalifikatsiooninõuded ja pädevustunnistuse andja kehtestatakse ministri määruses.

Lõikes 5³ sätestatakse pädevustunnistuse kehtivusaeg, mis on viis aastat, mida saab tingimustele vastamise korral pikendada. Pädevustunnistuse andmise kord on analoogne sätetega, mis kehtivad lõhkematerjaliseaduses sätestatud pädevustunnistuse kohta.

Lõikes 5⁴ sätestatakse kohustus, et isik, kellel on pädevustunnistus, peab selle pikendamiseks läbima kord viie aasta jooksul koolituse või ise esinema lektorina koolitusel. Nõue on vajalik selleks, et vastutav isik oleks kursis oma valdkonnas toimuvaga ning seeläbi muuhulgas teadlik võimalikest uutest riskidest ja ohtudest ning nende maandamiseks vajalikest tegevustest.

Punktiga 18 täiendatakse RelvS-i § 83²⁸ lõike 1 punkti 3 sõnastust. See muudatus on seotud taustakontrolli nõuete täpsustamisega.

Kehtiva seaduse kohaselt tehakse taustakontrolli kõikidele ettevõtja töötajatele ja alltöövõtjatele. Ettevõtja peab ka igasuguste tugiteenuste raames tegema igale alltöövõtjale taustakontrolli, sealhulgas nendele isikutele, kes ei puutu kokku sõjarelvade, lahingumoonaga ja laskemoonaga ega nende oluliste osadega, ning nendele isikutele, kes osutavad teenust alltöövõtuna.

Kui eelnõukohane seadus jõustub, ei pea enam tegema taustakontrolli nendele ettevõtja töötajatele, alltöövõtjale ja teenuse osutajale, kes ei puutu kokku sõjarelvade, relvasüsteemide, sõjarelva laskemoonaga või lahingumoonaga käitlemisega või sellega seonduva teabega.

Kavandatav kaitsetööstuspargi loomine toob juurde uusi ettevõtjaid ja töötajaid, suurendades taustakontrolli tegevate riigiasutuste töökoormust (Politsei- ja Piirivalveamet, Kaitsepolitseiamet). Seetõttu nähakse kavandatava muudatusena ette taustakontrolli tegemine ainult nendele ettevõtja, alltöövõtja ja teenuse osutaja töötajatele, kellel on vahetu kokkupuude sõjarelvade, laskemoonaga ja lahingumoonaga tootmise, käitlemise ning sellega seonduva teabega, et kokkuvõttes vähendada taustakontrolliga kaasnevat töökoormust.

Punktiga 19 täpsustatakse seadusandja mõtet – RelvS-i § 83²⁸ lõikes 3 on sätestatud, et Politsei- ja Piirivalveamet võib loobuda selle isiku tausta kontrollimisest, kellel on kehtiv juurdepääsuluba või -sertifikaat. Kuna sõnastusest ei selgu, millist juurdepääsuluba või -sertifikaati mõeldakse, täiendatakse seadust viitega riigisaladuse ja salastatud välisteabe seadusele.

Varasema redaktsiooni⁵ seletuskirjas on öeldud: „Taustakontrolli ei pea tegema isiku kohta, kes on läbinud julgeolekukontrolli riigisaladuse ja salastatud välisteabe seaduse kohaselt ja kellel on kehtiv juurdepääsuluba või -sertifikaat.“ Seega muudetakse eelnõuga sätte sõnastust selliselt, et see vastaks seadusandja mõttele.

Tegemist on tegevusloa andja jaoks kaalutlusnormiga, mille puhul ta saab otsustada, kas kontrollida uuesti isiku tausta, kellele on väljastatud riigisaladuse luba, või mitte. Ettevõtja peab siiski esitama ka selle isiku andmed koos teiste isikute andmetega (§ 83²⁸ lõige 3).

Isikute taustakontrolli tehakse esimest korda siis, kui ettevõtja soovib hakata käitlema sõjarelvi, laskemoonaga või lahingumoonaga ning esitab selleks tegevusloa andjale (PPA või TJA) tegevusloa saamise taotluse. Hiljem kontrollitakse isikuid uuesti, kui ettevõtja esitab viie aasta möödudes uue taotluse uue tegevusloa saamiseks. See tähendab, et taustakontroll on perioodiline. Samas võib PPA kontrollida kõiki nimetatud isikuid ka muul ajal (tegevusloa kehtivuse ajal), kui on tekkinud põhjendatud kahtlus, et isiku kohta on tema töölooleku ajal või enne tööleasumist⁶

⁵ Relvaseaduse, strateegilise kauba seaduse, lõhkematerjaliseaduse ja teiste seaduste muutmise seadus, RT I, 29.06.2018, 3. – <https://www.riigiteataja.ee/akt/129062018003>. Vt ka relvaseaduse, strateegilise kauba seaduse, lõhkematerjaliseaduse ja teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu seletuskiri, 615 SE, lk 57 – [https://www.riigikogu.ee/tegevus/eelnoud/eelnou/e330ee20-0075-47fd-b7dd-7cb83f3f753b/Relvaseaduse.%20strateegilise%20kauba%20seaduse.%20I%C3%B5hkematerjaliseaduse%20ja%20teiste%20seaduste%20muutmise%20seaduse%20eeln%C3%B5u%20\(615%20SE%20III\)/](https://www.riigikogu.ee/tegevus/eelnoud/eelnou/e330ee20-0075-47fd-b7dd-7cb83f3f753b/Relvaseaduse.%20strateegilise%20kauba%20seaduse.%20I%C3%B5hkematerjaliseaduse%20ja%20teiste%20seaduste%20muutmise%20seaduse%20eeln%C3%B5u%20(615%20SE%20III)/).

⁶ Isiku ja ettevõtja kokkuleppe sõlmimise järel võib jääda aeg, mil isik on küll ettevõtjaga seotud, kuid ta ei ole veel tööle asunud (näiteks on kokku lepitud, et ta asub tööle kolme kuu pärast). Ettevõtja esitab seejärel isiku kohta

ilmnenud asjaolud, mis oleksid välistanud tema töölevõtmise (§ 83²⁸ lõige 4). Need kahtlused saavad tekkida PPAle esitatud vihje põhjal või seoses mõne kuriteo või muu sellise uurimisega. Kui isik lahkub töölt, siis tema tausta enam ei kontrollita.

Punktiga 20 täpsustatakse seadusandja mõtet – enne käesoleva eelnõu jõustumist tuli § 83²⁸ lõikes 1 nimetatud asjaolude kontrollimiseks edastada tähtis teave Politsei- ja Piirivalveametile. Täpsustatakse, et oluline on esitada tähtsust omav teave, mitte lihtsalt tähtis teave.

Punktiga 21 täiendatakse § 83²⁹ lõikes 2 kontrollitavate isikuandmete loetelu. Enne käesoleva eelnõu jõustumist on lõikes 2 sätestatud ka muud andmed, mida taustakontrolli raames kontrollitakse. Kuna taustakontrolli tegemine riivab isikuandmeid ja põhiõigusi, tuleb seaduses piiritleda ja selgelt esile tuua, milliseid andmeid kontrollitakse. Seega nimetatakse lõikes 2 taustakontrolli raames kontrollitavad andmed, milleks on:

- 1) ees- ja perekonnanimi;
- 2) isikukood, selle puudumisel sünniaeg;
- 3) sünnikoha riik, maakond, vald ja linn;
- 4) varem kasutatud nimed, sealhulgas neiupõlvenimi, ja nende muutmise põhjused;
- 5) sidevahendite andmed, nagu telefoninumber, e-posti aadress, kasutajanimi;
- 6) passi või ID-kaardi andmed;
- 7) elukohtade andmed;
- 8) perekonnaseis;
- 9) lähedaste isikute andmed;
- 10) hariduskäigu andmed;
- 11) varasemate töökohtade andmed;
- 12) andmed nii Eestis kui ka välisriigis läbitud kaitseväeteenistuse ja sõjalise väljaõppe kohta;
- 13) kriminaal- või väärteokaristuste andmed, sõltumata nende määramise ajast;
- 14) toimuva kriminaal- või väärteomenetluse andmed;
- 15) kriminaalmenetluses kahtlustatava, süüdistatava, tunnistaja või kannatanuna osalemise andmed.“.

Punktiga 22 täiendatakse § 83²⁹ lõikega 7. Uue sõnastuse kohaselt peab ettevõtja esitama tervikloetelu isikutest, kes puutuvad kokku sõjarelvade, relvasüsteemide, sõjarelva laskemoona, lahingumoonaga või nendega seonduva teabega. Ettevõtja esitab nimekirja tegevusloa andjale. See muudatus on seotud taustakontrolli tegemisega. Selle muudatuse tulemusel väheneb eelduslikult nende isikute hulk, keda tuleb kontrollida. Kui näiteks ettevõttes töötab inimene, kellel ei ole võimalik pääseda juurde sõjarelva, relvasüsteemi, sõjarelva laskemoona, lahingumoonaga, nende olulistele osadele või nendega seotud teabele, siis puudub ka vajadus seda isikut kontrollida. Siinkohal peab aga märkima, et ettevõtja vastutab selle eest, et vastava loata isikutel reaalselt ka selline juurdepääs puuduks.

Punktiga 23 RelvS-i § 83³³ lõike 1 punktid 2–4 sõnastatakse ümber kuna kasutusele tuleb ka „relvasüsteemi“ ja „sõjarelva laskemoona“ kasutusele võtmisega.

Teiseks täpsustatakse punktides 2–4, et tegevusluba on vaja ainult juhul, kui nt parandatakse, veetakse või ehitatakse ümber tervikut või olulist osa. See tähendab, et näiteks mitteolulise osa parandamiseks, vedamiseks ei ole vaja tegevusluba taotleda.

seadusega nõutavad andmed, mille põhjal tehakse taustakontroll. Pärast seda jääb veel aeg, kui tulevane töötaja veel ei tööta ettevõtja heaks, kuid ta on ettevõtjaga seotud. Kui selle perioodi jooksul ilmneb asjaolusid, mis välistaks isiku töölevõtmise, on PPA-l õigus teha nn järelkontroll.

Punkti 4 uue sõnastuse kohaselt peab tegevusluba olema relvasüsteemi või selle olulise osa valmistamiseks.

Senine sõnastus „sõiduki, veesõiduki, õhusõiduki või muu toote valmistamine, millele paigaldatakse sõjarelv“ jätab kaheti tõlgendamise võimaluse ja tegevusluba on taotlenud ka need ettevõtjad, kes tegelikult oma tootmisprotsessi käigus sõjarelva, selle olulise osa, laskemoona või lahingumoonaga kokku ei puutu.

Uue relvasüsteemi definitsiooni kohaselt moodustabki maismaasõiduk, veesõiduk, õhusõiduk või muu toode, millele paigaldatakse sõjarelv, kokku relvasüsteemi.

Muudatusega täpsustatakse seadusandja esialgset mõtet, et tegevusluba peavad taotlema ainult need ettevõtjad, kelle tootele juba tootmisprotsessi käigus paigaldatakse sõjarelv või selle oluline osa ehk et moodustub relvasüsteem ning tegevusluba ei pea taotlema need ettevõtjad, kes toodavad tooteid, millele toote valmistamise käigus sõjarelva või selle olulist osa ei paigaldata, aga selle paigaldamise võimalus on olemas. Muudatuse eesmärk on vähendada nende ettevõtjate halduskoormust, kes ise tootmisprotsessis sõjarelvade ning laske- või lahingumoonaga käitlemisega kokku ei puutu.

Varem on esinenud olukordi, kus laevu valmistav ettevõtja ei ole saanud laeva täielikult valmis ehitada, sest tal puudus sõjarelvade käitlemiseks vajalik tegevusluba.⁷ Täpsustava muudatuse tulemusel tulevikus selliseid olukordi enam tekkida ei tohiks.

Punktiga 24 täiendatakse § 83³³ lõikega 3¹.

Paragrahvi 83³³ lõike 3 kohaselt peab tegevusluba olema ka ettevõtjal, kellel on mõnes teises Euroopa Liidu liikmesriigis antud tegevusluba. Tegevusluba nõutakse ka juhul, kui on tegu ajutise tegevusega.

Ühekordse veoteenuse erand on mõeldud ettevõtjatele, kelle tegevuspiirkond ja äriplaan ei näe ette Eesti Vabariigi territooriumil veoteenuse osutamist ning kes satuvad siia vedu korraldama juhuslikult. Näitlikustades on tegemist olukorraga, kus Saksamaa transpordiettevõtja veab Eestisse (või transiidina läbi Eesti) sõjarelvi, nende laskemoona või lahingumoonaga ning tõenäoliselt ei satu enam siin sellist tegevust osutama. Juhul kui ettevõtja on ühekordselt sattunud Eesti territooriumile, pole otstarbekas temalt tegevusluba nõuda. Küll aga on sellisel ettevõtjal kohustus korraldada Eestis vedamise ajaks relvastatud turvaettevõtja eskort § 83⁵² lõikes 5 viidatud määruse kohaselt, et tagada veose julgeolek.

Tegevusluba tuleb taotleda ka siis, kui tegemist on ajutise tegevusega. Ajutine tegevus võib hõlmata ka teenuse osutamist pikema perioodi jooksul, mistõttu on sel juhul tegevusloa nõudmine põhjendatud. Ühekordse teenuse osutamise puhul ei ole aga tegu ettevõtja põhitegevusega Eesti territooriumil ning sel juhul oleks tegevusloa taotlemine ettevõtjale ebaproportsionaalselt koormav võrreldes teenuse osutamise mahuga.

Punktiga 25 muudetakse RelvS § 83⁴⁷ lõiget 4. Muudatuse kohaselt võib sõjarelva soetada ka isik, kellel on käesoleva seaduse § 83³³ lõike 1 punktis 2, 4 või 6 sätestatud tegevusluba. Ettevõtja võib soetada sõjarelvi nende ümbertegemise eesmärgil, nende sobiva laskemoona tootmisel selle testimiseks või relvasüsteemi valmistamiseks.“

Enne käesoleva eelnõu jõustumist võis RelvS § 83⁴⁷ lg 4 kohaselt sõjarelva soetada RelvS § 25 lõikes 2 nimetatud isik üksnes nende ümbertegemise eesmärgil või valmistatavale või

⁷ Relvaseaduse, strateegilise kauba seaduse, lõhkematerjaliseaduse ja teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu seletuskiri, 615 SE, lk 62. – [https://www.riigikogu.ee/tegevus/eelnoud/eelnou/e330ee20-0075-47fd-b7dd-7cb83f3f753b/Relvaseaduse,%20strateegilise%20kauba%20seaduse,%20C3%B5hkematerjaliseaduse%20ja%20teiste%20seaduste%20muutmise%20seaduse%20eel%20C3%B5u%20\(615%20SE%20III\)/](https://www.riigikogu.ee/tegevus/eelnoud/eelnou/e330ee20-0075-47fd-b7dd-7cb83f3f753b/Relvaseaduse,%20strateegilise%20kauba%20seaduse,%20C3%B5hkematerjaliseaduse%20ja%20teiste%20seaduste%20muutmise%20seaduse%20eel%20C3%B5u%20(615%20SE%20III)/).

ümbertehtavale sõidukile, veesõidukile, õhusõidukile või muule tootele paigaldamise eesmärgil. See säte oli liialt piirav nii isikute ringi suhtes kui ka tegevuste suhtes, milleks sõjarelvade võib soetada. Loogiline oleks, et need ettevõtjad, kellel on tegevusluba, võivad ka põhjendatud juhul sõjarelvade soetada – näiteks juhul, kui ettevõtja valmistab relvasüsteeme (paigaldab relvaplatvormile sõjarelvade) või juhul, kui tootja valmistab sõjarelvade laskemoona, on tal vaja ka sõjarelvade jaoks toodetavat laskemoona katsetada.

Punktides 26–29 tehtavad muudatused on seotud mõistete ühtlustamisega – asendatakse sõna „laskemoona“ sõnadega „sõjarelvade laskemoona“ ning täiendatakse mõistega „relvasüsteem“. (Vt **punkti 1** selgitust).

Punktidega 30 ja 31 täiendatakse RelvS-i § 83⁵² lõikeid 1, 2 ja 3 täpsustusega, et sõjarelvade, relvasüsteeme, sõjarelvade laskemoona ja lahingumoonade võib vedada ka ühekordset teenust osutav ettevõtja, kes on registreeritud väljaspool Eestit ja kellele ei ole relvaseaduse alusel antud tegevusluba.

Praktikas on tekkinud probleem sõjarelvade, nende laskemoona või lahingumoonade vedudega. On juhusid, kus Eestisse (näiteks Kaitseväele) või transiitveoga läbi Eesti veab sõjarelvade, laskemoona või lahingumoonade mõni välismaine transpordiettevõtja, kellel ei ole relvaseaduse kohast tegevusluba. Sellistel puhkudel on ebamõistlik eeldada ja nõuda välismaiselt ettevõtjalt tegevusluba, kui ta näiteks osutab sellist teenust Eesti territooriumil ühekordselt.

Ühekordse veoteenuse erand on mõeldud ettevõtjatele, kelle tegevuspiirkond ja äriplaan ei näe ette Eesti Vabariigi territooriumil veoteenust osutada ning satub siia juhuslikult vedu korraldama. Näitlikustades on tegemist olukorraga, kui Saksamaa transpordiettevõtja veab Eestisse (või transiidina Eestist läbi) sõjarelvade, selle laskemoona või lahingumoonade, aga tema põhitegevuse piirkond Eesti ei ole. Kui ettevõtja on ühekordselt sattunud Eesti territooriumile, pole otstarbekas temalt tegevusluba nõuda. Küll aga on sellisel ettevõtjal kohustus organiseerida Eestis vedamise ajaks relvastatud turvaettevõtja eskort sarnaselt § 83⁵² lõikes 5 viidatud määruse kohaselt, et tagada veose julgeolek.

Ühekordse veoteenuse osutamise korral tuleb tagada veose julgestus, et ennetada julgeolekuriske. Üks riskide maandamise meede on tagada julgestus saatemeeskonna abil ja ühekordse veoteenuse osutamisel oleks ettevõtjal kohustus tellida Eesti territooriumil turvaettevõtja eskort. Täpsemad nõuded, kuidas ja mis tingimustel vedusid korraldatakse, on sätestatud kaitseministri 10. juuli 2018. a määruses nr 11 „Sõjarelvade, laskemoona ja lahingumoonade käitlemise nõuded ja kord“⁸.

Tegevusluba tuleb taotleda ka siis, kui tegemist on ajutise tegevusega. Ajutine tegevus võib hõlmata ka teenuse osutamist pikema perioodi jooksul, mistõttu on sel juhul tegevusloa nõudmine põhjendatud. Ühekordse teenuse osutamise korral ei ole aga tegu ettevõtja põhitegevusega Eesti territooriumil ning sel juhul oleks tegevusloa taotlemine ettevõtjale ebaoproportsionaalselt koormav võrreldes teenuse osutamise mahuga.

Punktis 32 täpsustatakse §-i 88 lõikes 1 riikliku järelevalve tegijat. Uue sätte sõnastuse kohaselt on järelevalve tegija Politsei- ja Piirivalveamet, mitte vastava asutuse ametnik.

Punktis 33 täpsustatakse riikliku järelevalve tegemist. Uue sätte sõnastuse kohaselt teeb riiklikku järelevalvet sõjarelvade, nende olulisi osi, sõjarelvade laskemoona käitlevate isikute üle Politsei- ja Piirivalveamet ning riiklikku järelevalvet laskemoona ja lahingumoonade valmistamise ja hoidmise ning nende käitlemiskoha üle teeb Tarbijakaitse ja Tehnilise

⁸ Kaitseministri 10. juuli 2018. a määrus nr 11 „Sõjarelvade, laskemoona ja lahingumoonade käitlemise nõuded ja kord“. – <https://www.riigiteataja.ee/akt/113072018008>.

Järelevalve Amet. Muudatus tehti, kuna Tarbijakaitse ja Tehnilise Järelevalve Ameti järelevalvekohustus ei peaks katma kogu laskemoona ja lahingumoonat käitlemist, vaid piirduma ainult laskemoona ja lahingumoonat käitlemise tingimuste ehk käitlemiskoha järelevalvega.

Punktis 34 sätestatakse rakendussäte pädevustunnistuse jaoks. Kui laskemoona või lahingumoonat käitlemisega tegeleva ettevõtja vastutava isiku kvalifikatsiooni on juba hinnatud lõhkematerjaliseaduses sätestatud korra kohaselt ning talle on antud sellekohane pädevustunnistus enne 2025.a 1. jaanuarit, kehtib see ja asendab relvaseaduse alusel antavat pädevustunnistust sellel märgitud kehtivusaja lõpuni. Sellega on tagatud, et isikud, kes sellel tegevusalal juba töötavad ja kellele on vastav tunnistus antud, ei pea tegema enne selle kehtetuks muutumist uut pädevustunnistust. Kui aga selle kehtivusaeg lõppeb, peavad nad valdkonnas tegutsemiseks saama relvaseaduse alusel antava pädevustunnistuse.

Eelnõu § 2. Karistusseadustiku muutmine

Eelnõu §-s 2 sätestatakse karistusseadustiku muutmine. Eesmärk on luua õigusselgus karistuse kohaldamisel, millele on juhitud tähelepanu karistusseadustiku kommentaarides.

Karistusseadustiku (edaspidi *KarS*) § 418 (tulirelva, selle olulise osa ja laskemoona ebaseaduslik käitlemine), § 418¹ (tsiviilkäibes keelatud tulirelva, selle olulise osa ja laskemoona ebaseaduslik käitlemine) ja § 418² (sõjarelva, selle olulise osa ja laskemoona ebaseaduslik käitlemine) koosseisud erinevad peamiselt relva ohtlikkuse poolest nii, et iga järgmine moodustab erikoosseisu eelmise suhtes.

Tsiviilkäibes on keelatud tulirelvad, nende olulised osad ja laskemoon määratud kindlaks RelvSi § 20 lõigetes 1 ja 4. Tsiviilkäibes keelatud tulirelvad on muu hulgas automaattulirelvad, raketisüsteemid ja raskerelvad (RelvS-i § 20 lõike 1 punktid 5 ja 7 ning § 83³ lõike 1 punktid 2–4). RelvS-i § 21 lõike 2 kohaselt laieneb tulirelva olulise osa käitlemisele sama kord, mis on kehtestatud relvaseadusega seda liiki relva käitlemisele.

Relvaseaduses eristatakse termineid „sõjaväerelv“ ja „sõjarelv“. Sõjaväerelv on ametirelv, mis on ette nähtud Kaitseministeeriumi valitsemisala asutustele teenistusülesannete või -kohustuste täitmiseks ([RelvS-i § 3 lõike 2 punkt 2](#)). Sõjarelv on sõjalisel otstarbel kasutatav või sõjalisel otstarbel kasutamiseks konstrueeritud, valmistatud, määratud või kohandatud relv või relvasüsteem ([RelvS-i § 3 lõige 3](#)). Sõjaväerelvade ja nende laskemoona liigid on täpsemalt kindlaks määratud kaitseministri 09.07.2018. a määruse nr 9 „[Sõjaväerelvade, nende laskemoona ja lahingumoonat käitlemise ning üleandmise kord](#)“ §-s 2. Sõjarelvad on täpsemalt reguleeritud RelvS-i 11¹. peatükis ja kaitseministri 10.07.2018. a määruses nr 11 „[Sõjarelvade, laskemoona ja lahingumoonat käitlemise nõuded ja kord](#)“.

On tekkinud õiguslik ebaselgus, millises osas on KarS-i § 418² erinorm KarS-i § 418¹ suhtes. Karistusnorm peab olema selge ja arusaadav nii, et adressaat suudaks ennustada, millise tegevuse eest võidakse ta võtta õiguslikult vastutusele. Seetõttu on vaja KarS-i § 418¹ lõikes 1 selgelt välistada „sõjarelva, selle olulise osa ja sõjalise otstarbega laskemoona“ vastutus.

KarS-i 418² koosseisu eesmärk on kehtestada raskem karistus sõjarelvade ebaseaduslikule käitlemisele, kuna viimaste ohtlikkus (raketisüsteemid, suurtükid jne) on suurem muudest tsiviilkäibes keelatud relvadest.

Lisaks asendatakse seoses relvaseaduses „laskemoona“ ja „sõjalise otstarbega laskemoona“ mõistete ühtlustamisega ka KarS-s kasutatud mõisted „sõjarelva laskemoonaga“.

Eelnõu § 3. Kriminaalmenetluse seadustiku muutmine

Paragrahvis 3 täiendatakse KrMS-i § 199 lõike 1 punkti 7 loetelu KarS-i §-ga 418².

Kriminaalmenetluse seadustiku §-s 199 käsitletakse kriminaalmenetlust välistavaid asjaolusid ning selle paragrahvi lõikes 1 on loetletud juhud, millal kriminaalmenetlust ei alustata – selle punkti 7 kohaselt ei alustata kriminaalmenetlust juhul, kui tegemist on karistusseadustiku §-des 414, 415, 418 ja 418¹ sätestatud kuritegudega ning isik loovutab vabatahtlikult ebaseaduslikus valduses oleva tulirelva, lõhkeseadeldise või selle olulise osa, laskemoona või lõhkeaine.

Praegu puudub KrMS-ist viide KarS-i §-le 418², millega saaks välistada kriminaalmenetluse algatamise, kui isik loovutab vabatahtlikult ebaseadusliku sõjarelva, selle olulise osa või sõjalise otstarbega laskemoona. Seetõttu on tekkinud olukord, kus isik ei ole tsiviilrelva loovutamisel kriminaalkorras vastutav, aga sõjarelva loovutamisel on. Muudatuse eesmärk on täita õiguslünk ning vähendada käibes ja ebaseaduslikus valduses olevate sõjarelvade hulka.

Eelnõuga täiendatakse kriminaalmenetluse alustamist välistavaid asjaolusid selliselt, et hõlmatud oleks ka ebaseadusliku sõjarelva, selle olulise osa või sõjalise otstarbega laskemoona vabatahtlik loovutamine.

Politsei- ja Piirivalveamet korraldab relvade ja laskemoona loovutamise kampaaniat, mille eesmärk on ebaseaduslikud tulirelvad kokku korjata ning hävitusse saata. Ebaseadusliku tulirelva saab vabatahtlikult loovutada ka kampaaniaväliselt. Seega on kavandatava muudatuse eesmärk dekriminaliseerida need juhtumid, kus puudutatud isik saab vabatahtlikult loovutada ebaseaduslikus valduses oleva sõjarelva ilma, et tema suhtes algatataks kriminaalmenetlus.

Kavandatava muudatuse jõustumise järel lõpetatakse menetlus KrMS-i § 199 lõike 1 punkti 7 asjaolude ilmumise korral vastavalt KrMS-i §-s 200 sätestatule. KrMS-i § 200 kohaselt – kui kohtueelses menetluses ilmneb selle seadustiku §-s 199 nimetatud asjaolu, mis välistab kriminaalmenetluse – lõpetatakse menetlus uurimisasutuse määruse alusel ja prokuratuuri loal või prokuratuuri määrusega.

Eelnõu § 4. Lõhkematerjaliseaduse muutmine

Paragrahviga 4 sätestatakse lõhkematerjaliseaduse muutmine.

Punktiga 1 täiendatakse LMS-i § 12 lõike 2 punktiga 7, mille eesmärk on kaotada ühe ja sama kontrollieseme puhul topeltlubade taotlemise kohustus.

Kui isikul juba on relvaseaduse kohane tegevusluba ja käitlemiskoha käitamisluba, mis hõlmab ka lõhkematerjali käitlemist, ei peaks ta eraldi taotlema tegevusluba ja käitlemiskoha käitamisluba ka lõhkematerjaliseaduse alusel. Muudatuse eesmärk on välistada LMS-i kohane tegevusloakohustus ainult nende ettevõtjate puhul, kes käitlevad lõhkematerjali relvaseaduse alusel väljastatud tegevusloa raames tootmisprotsessis või hoiustamisteenuse pakkumisel. Olemasolev LMS-i § 12 lõike 2 punkt 6 välistab LMS-i tegevusloakohustuse isikute puhul, kes hoiavad, võõrandavad ja kasutavad ainult püssirohtu ja (tsiviilkäibes lubatud) laskemoona. See säte on mõeldud eelkõige relvaloa omanikele ja laskemoona müümisega tegelevatele isikutele. Eeltoodu tõttu teeb TTJA ettepaneku jätta LMS § 12 lõike 2 punkt 6 muutmata ning seetõttu täiendatakse LMS-i § 12 lõike 2 punktiga 7, mille kohaselt lõhkematerjali käitleval ettevõtjal, kui tal on relvaseaduse kohane tegevusluba laskemoona, sõjarelva laskemoona või lahingumoonatootmiseks või hoidmiseks ettenähtud tingimustel.

Kehtivate nõuete kohaselt nõutakse lõhkeainet või pürotehnilist ainet sisaldava lahingumoonatootmisega tegelevalt ettevõtelt peale RelvS-is toodud tegevuslubade (tsiviilkäibes lubatud või sõjalise lahingumoonatootmine) ka LMS-i tegevusluba lõhkeaine või pürotehniliste toodete

käitlemiseks. Üldjuhul kaasneb moona tootmisega lõhkeaine käitlemine. Seejuures hõlmab sõjalise moona tootmisel tegevusloa kontrolliese suuresti ka LMS-i tegevusloa kontrollieset. Kahe sarnase funktsiooniga tegevusloa nõue ühele ja samale tegevusele ei ole sisuliselt põhjendatud. Selleks et ettevõtjate halduskoormust vähendada, oleks otstarbekas, kui relvaseaduse kohane moona tootmise tegevusluba hõlmaks ka selleks tegevuseks vajamineva lõhkeaine käitlemist.

Punktis 2 muudetakse LMS-i loakohustuse nõuet selliselt, et LMS-i alusel ei pea käitamisluba olema sõjarelvade laske- või lahingumoonade käitlemiskohal, millel on relvaseaduse kohane käitlemiskoha käitamisluba. Kuna relvaseaduses ja lõhkematerjaliseaduses on käitamislubade kontrolliesemed sarnased, ei ole vaja nõuda ettevõtjatelt kahe loa taotlemist.

Kehtiva LMS-i § 25 lõike 2 punkti 6 kohaselt tekib ettevõttele LMS-i kohane käitlemiskoha käitamisluba omamise kohustus juba siis, kui ettevõtte käitlemiskohas on üle 50kg lõhkeaine netomassiga tooteid, mis kuuluvad ohuklassidesse 1.3C ja 1.4S. See säte on mõeldud ettevõtjatele, kes müüvad laskemoona ja lõhkeainet sisaldava laskemoona komponente (sütikud ja püssirohi). Ohuklassi 1.4S laskemoona ja sütikute käitlemisega kaasnevad ohud on väga väikesed ning lõhkematerjaliseadusest tulenevad laod nõuded ei ole nende toodete osas täielikult asjakohased. RelvS-i § 46 lõikes 6 on sätestatud, et padruneid, püssirohtu ja sütikuid hoitakse relvakapis või relvahoidlas. Relvahoidlale ja relvakapile on sätestatud nõuded RelvS-i alusel kehtestatud määruses, mille kaudu on nende toodete mõõdukas koguses hoiustamine piisavalt reguleeritud relvaseadusega ning seetõttu on ohuklassi 1.4S kuuluva laskemoona ja sütikute 50 kg piir ülemääraselt piirav. Seepärast sõnastatakse LMS-i § 25 lõike 2 punkti 6 järgmiselt: „käitlemiskohal, millel on relvaseaduse kohane luba ja kus käideldakse ohtlike veoste rahvusvahelise autoveo Euroopa kokkuleppe kohasesse ohuklassi 1.3C kuuluvat püssirohtu koguses, mis ei ületa 50 kilogrammi ja ohuklassi 1.4S kuuluvat laskemoona ja sütikuid koguses, mis ei ületa 900 kilogrammi.“ Sellised piirid tagavad, et käitlemiskoht ei muutu ka kemikaaliseaduse mõistes C-kategooria ettevõtteks ehk ohtlikuks käitiseks.

Punktiga 3 täiendatakse LMS-i § 25 lõiget 2 punktiga 8.

Sätte eesmärk on välistada LMS-i kohane käitlemiskoha loakohustus ainult nende ettevõtjate puhul, millel on relvaseaduse kohane käitamiskoha käitamisluba lõhkeainet sisaldava laskemoona või lahingumoonade tootmiseks või hoiustamiseks. Seetõttu täiendatakse LMS-i § 25 lõiget 2 punktiga, mille kohaselt ei pea LMS kohast käitamisluba olema käitlemiskohal, millel on relvaseaduse kohane käitlemiskoha käitamisluba, ning hõlmatud on käesoleva seaduse kohase käitamisluba kontrolliesemes olevad nõuded.

Eelnõu § 5. Riigilõivuseaduse muutmine

Paragrahviga 5 sätestatakse riigilõivuseaduse muutmine. Riigilõivuseaduse § 202¹ täiendatakse lõigetega 3–5. RelvS-i alusel hakatakse andma pädevustunnistusi sõjarelvade, sõjarelvade laskemoona ning lahingumoonade käitlemisega seotud tegevusaladel tegutsevale vastutavale isikule. Seoses sellega sätestatakse pädevustunnistuse läbivaatamise riigilõiv, mis on 130 eurot. Ühtlasi on sätestatud tasu duplikaadi ja kehtivuse pikendamise eest, mis on mõlemal juhul 65 eurot. Riigilõivutasude kehtestamisel on võetud aluseks juba sarnase tegevusvaldkonnaga ehk lõhkematerjaliseaduse alusel tehtavate toimingute kohta sätestatud pädevustunnistuse väljastamise riigilõivutasud.

Eelnõu § 6. Riigisaladuse ja salastatud välisteabe seaduse muutmine

Paragrahviga 6 sätestatakse riigisaladuse ja salastatud välisteabe seaduse muutmine.

Riigisaladuse ja salastatud välisteabe seaduse § 7 täiendatakse punktiga 6¹ järgmises sõnastuses: „6¹) sõjalise otstarbega asja omadusi, projekteerimist, valmistamist ja kohandamist käsitlev teave, välja arvatud teave, mille avalikuks tulek ei kahjusta Eesti Vabariigi julgeolekut. See teave salastatakse salajasel või madalamal tasemel kuni 30 aastaks.“.

RSVS-i § 11 lõike 1 järgi kehtestab RSVS-i § 7 punktides 1–8 nimetatud riigisaladuseks oleva teabe alaliigid, teabe alaliigi salastamistaseme ja -tähtaja Vabariigi Valitsus määrusega. Sellest lähtudes tuleb muuta ka RSVKK-d ning esitada RSVS-i § 5 punktis 6¹ nimetatud teabe piiritlemiseks vajalikud kitsendused ja täpsustused. Seepärast planeeritakse muuta Vabariigi Valitsuse määrust järgmiselt:

„Vabariigi Valitsuse 20. detsembri 2007. a määruse nr 262 „Riigisaladuse ja salastatud välisteabe kaitse kord“ § 5 täiendatakse lõikega 6¹ järgmises sõnastuses:

„(6¹) Sõjalise otstarbega asja projekteerimist, valmistamist ja kohandamist käsitleva teabe osas on riigisaladuseks teave, mis käsitleb riigi tellimusel sõjarelva, selle olulise osa, sõjalise otstarbega laskemoona, lahingumoonna, lahingutehnika ning kaitseotstarbelise erivarustuse omadusi, projekteerimist, valmistamist, parandamist ja ümbertegemist, kui sellise teabe avalikuks tulek kahjustaks Eesti Vabariigi või muu Euroopa Liidu või NATO liikmesriigi julgeolekut. See teave salastatakse salajasel või madalamal tasemel kuni 30 aastaks § 22 lõike 1 punkti 17 alusel kehtestatud korras ning sellise teabe töötlemist eeldavas tsiviilõiguskorras lepingus määratud korras.“.

Eelnõu § 7. Strateegilise kauba seaduse muutmine

Paragrahvis 7 sätestatakse strateegilise kauba seaduse muutmine.

Strateegilise kauba seadust täiendatakse peatükiga 7², milles reguleeritakse tagatise andmist Euroopa Kaitsefondi meetmes osalemiseks ja rahastamiskõlblikkuse tingimustele vastamiseks. Seega täiendatakse ka StrKS-i § 1 teise lausega ja laiendatakse seaduse reguleerimisala.

Euroopa Kaitsefondi (ingl European Defence Fund, edaspidi *kaitsefond*) eesmärk on liikmesriikide võimearendusvajadusi arvesse võttes toetada ELi kaitsetööstuse konkurentsivõimet, innovatsioonisuuutlikkust ning kaitsealast teadus- ja arendustegevust. Kaitsefondi oluline siht on edendada rahvusvahelist koostööd, sealhulgas väikeste ja keskmise suurusega ettevõtjate seas (projektides osalemiseks moodustatakse konsortsiumid). Samuti soovitakse investeringute kaudu tugevdada kaitsevõime arendamist, et aidata EL-i ettevõtjatel välja töötada uusi tipptasemel ja koostalitlusvõimelisi kaitsetehnoloogiaid, -süsteeme ja -varustust. Kaitsefond on reguleeritud Euroopa Parlamendi ja nõukogu 29.04.2021. a määrusega (EL) 2021/697, millega luuakse Euroopa Kaitsefond ja tunnistatakse kehtetuks määrus (EL) 2018/1092 (ELT L 170, 12.5.2021, lk 149–177) (edaspidi *kaitsefondi määrus*).

Aastatel 2021–2027 on Euroopa Kaitsefondi kogumaht EL-i eelarvest 8 miljardit eurot, millest kaks kolmandikku on mõeldud võimearendusprojektide ja üks kolmandik teadusuuringute toetamiseks. Euroopa Komisjon rakendab kaitsefondi meetmeid üheaastaste tööprogrammide alusel. Keskmiselt on tööprogrammides aasta kohta rahastamistoiminguteks ette nähtud ligikaudu ühe miljardi eurone eelarve. Tööprogrammi lepivad kokku liikmesriigid ja seejärel avatakse see kaitsetööstusettevõtjatele rahvusvahelise konsortsiumi alusel projektitaotluste esitamiseks. Taotlusvoorude kalendrid aastate lõikes pisut varieeruvad, kuid on igal aastal avatud vahemikus juunist novembrini. Teadaolevate andmete põhjal on ette näha, et alates 2028. aastast programm jätkub ja raamtingimustes tehakse vajaduse korral asjakohaseid uuendusi.

StrKS-i § 83⁷ lõike 1 kohaselt võib Kaitseministeerium anda Eestis asuvale mitteassotsieerunud kolmanda riigi või selle üksuse kontrolli all olevale juriidilisele isikule, kes tegeleb strateegilise kauba arendamise või tootmisega, tema taotluse alusel tagatise kaitsefondi meetmes osalemiseks või toetuse saamiseks.

Kaitsefondi osalised on EL-i riigid ning assotsieerunud riigina osaleb selles ka Norra, kuid programm on liitumiseks avatud kõikidele Euroopa Majanduspiirkonna riikidele. Tulenevalt kaitsefondi eesmärkidest piirab kaitsefondi määrus mitteassotsieerunud kolmanda riigi kontrolli all olevate õigussubjektide (juriidiliste isikute) osalemist rahastusmeetmetes ja loodava intellektuaalomandi müüki EL-ist väljapoole. Seega peavad kaitsefondist vahendite saajad ja meetmes osalevad juriidilised isikud asuma liidus või assotsieerunud riigis ning need isikud ei tohi olla mitteassotsieerunud kolmanda riigi ega selle riigi üksuse kontrolli all. Erandina on liidus asuv kolmanda riigi üksuse kontrolli all olev õigussubjekt rahastamiskõlblik vahendite saaja üksnes juhul, kui Euroopa Komisjonile antakse tagatised, mille on riigisiseste menetluste kohaselt heaks kiitnud liikmesriik, kus õigussubjekt asub.

Eelnevast tulenevalt võib liikmesriik kaitsetööstuse valdkonnas teatud tingimustel väljendada poolehoidu ka neile juriidilistele isikutele, kes on omandistruktuuri kaudu või muul viisil kolmanda riigi üksuse kontrolli all, kuid kes annavad asukohariigis äritegevuse ja arendustööga loodavate lahenduste kaudu olulise panuse vastavasse valdkonda.

EL-i liikmesriikides ei ole sel ajal ühtset praktikat kõnealuse tagatise väljaandmise kohta, samuti ei ole kujunenud ühtseid regulatsioonipõhimõtteid. Praktilisi kogemusi tagatiste andmisel on paljudel riikidel, näiteks Itaalia, Prantsusmaal, Taanil, Austrial, Belgial, Soomel, Hollandil, Rootsil, Saksamaal ja Norral. Arvestades muu hulgas EL-i ühises kaitsetööstuse strateegias kirjeldatud pikaajalist visiooni kaitsetööstuse valmisoleku saavutamiseks, kaitsevõime prioriteete ja kaitsefondi rahastusmeetmete suurenevat mahtu, on tõenäoline, et teema aktuaalsus ja tähtsus ajas suureneb nii Eestis kui ka mujal EL-is. Praegusajal ei ole Eestis reguleeritud ühtki riigisisest protseduuri kaitsefondi määrase alusel ettevõtjatele andmiseks. Vastavalt Vabariigi Valitsuse seaduse § 60 lõikele 1 on Kaitseministeeriumi valitsemisalas kaitsetööstuse arendamine. Sama tuleneb ka ministeeriumi põhimääruse § 4 lõikest 1. Lisaks on ministeeriumi põhimääruses innovatsiooniosakonna ülesandena ette nähtud kaitsetööstuse arendamise toetamine ja suunamine (põhimääruse § 11 lg 3 p 7). Praktikas on Kaitseministeerium andnud aastatel 2022–2023 tagatise kahele Eesti ettevõtjale kaitsefondi meetmes osalemiseks vastavalt nende esitatud andmetele, mida Euroopa Komisjon oma menetluse käigus lisaks juurde küsis. Kuigi praegu on Eesti ettevõtjad riigilt tagatist taotlenud vaid üksikjuhtudel, on kaitsefondi suureneva mahu ja laiema tuntuse tõttu oluline, et oleks selgelt määratletud volitused, mida Kaitseministeerium saab pädeva asutusena tagatise andmisel rakendada.

Tagatise andmine on otstarbekas reguleerida strateegilise kauba seaduses, sest kaitsefondist rahastatavad meetmed võivad puudutada peamiselt kaitseotstarbeliste toodete, sõjaliste ja kahesuguse kasutusega kaupadega seotud teadus- ja arendustegevust ning nende kaupade väljatöötamist, mis on ka osa hilisemast tootmisprotsessist. Seega on olemas otsene puutumus strateegiliste kaupadega seonduvate toimingutega ja käitlemisega, mistõttu on mõistlik lisada täiendavad reeglid vastavat valdkonda reguleerivasse seadusesse. Kuigi kaitsefondi määrus ei piira fondi rahastuse abil loodud kaitseotstarbeliste toodete ja tehnoloogia ekspordi EL-i riikidest välja, peavad toetuse saajad kaupadesse integreeritud kaitsefondi meetmete tulemite (prototüübid, kaubad, tarkvara) ekspordimiseks järgima liikmesriigis kehtivat korda ning taotlema ekspordilube selleks volitatud asutuselt. Eestis vastutab strateegiliste kaupade ekspordikontrollipoliitika ja ekspordilubade menetlemise eest Välisministeeriumi juures tegutsev strateegilise kauba komisjon. Vastutus toodete ekspordimise õiguspärasuse eest lasub

kaitsefondi konsortsiumis osalevatel juriidilistel isikutel ning vastavad kohustused tulenevad konsortsiumilepingust ja Euroopa Komisjoni toetuslepingust. Need kaitsefondi meetmete abil loodud uudsed kaubad (sh teadmus ja tehnoloogia), mis ei ole veel lisatud strateegiliste kaupade nimekirja, saab liita olemasolevasse ekspordikontrolli protsessi, et isikud taotleksid väljaveo lube ning teavitaks, et need kaubad on seotud kaitsefondi meetmetega. Selleks on ette nähtud strateegilise kauba komisjoni kaalutlusõigus otsustamiseks, et vastaval kaubal on strateegilise kauba tunnused.

StrKS-i § 83⁷ lõike 2 alusel hindab Kaitseministeerium pädeva asutusena, kas isiku osalemine EDF-i programmis on kooskõlas kaitsefondi määruses ettenähtud tingimustega. Eelkõige on oluline määruse artikli 9 alusel kinnituse andmisel uurida, kas kolmanda riigi üksuse kontrolli all oleva ettevõtja osalemine programmis on kooskõlas liikmesriikide strateegiliste, julgeoleku- ja kaitsehuvidega ning kaitsefondi eesmärkidega ning kas esineb oht EL-i või selle liikmesriikide julgeolekule. Samuti peavad rahastatava meetme käigus tekkiv intellektuaalomand ja meetme tulemused kuuluma EL-is asuvale vahendite saajale ning lisaks peavad olema võetud vajalikud meetmed, et vältida õigustamatut juurdepääsu intellektuaalomandi õigustele. Vastavad tingimused tulenevad kaitsefondi määruse artikli 9 lõigetest 4–6. Enne tagatise andmist võib Kaitseministeerium vajaduse korral konsulteerida ka muude valitsusasutustega.

Juhul kui see on kaitsefondi määruse alusel vajalik, võib tagatist juriidiliselt isikult küsida Euroopa Komisjon. Vastavalt StrKS-i § 83⁷ lõikele 1 peaks isik, kes soovib olla rahastamiskõlblik kaitsefondist vahendite saaja, ise pöörduma tagatise saamiseks Kaitseministeeriumi poole ning esitama teabe, mida on eelkirjeldatud hinnangu andmiseks vaja. Ühtlasi on tähtis, et tagatise taotleja teeks selles protsessis ministeeriumiga igakülgset koostööd. Lisaks võib tagatise saamise taotluse esitada ka juriidiline isik, kes juba osaleb mõnes kaitsefondi projektis, kuid kellel on omandistruktuuri muudatuste tõttu vaja Euroopa Komisjonile tõendada, et ta endiselt täidab vajalikke kriteeriume. On oluline märkida, et tagatise andmine ei ole ministeeriumi kohustus ning otsustus selle kohta, kas määruses ettenähtud tingimused on täidetud või mitte, tehakse igal konkreetsel juhul eraldi. Selleks et hinnata tagatise saamiseks ettenähtud tingimustele vastavust, on Euroopa Komisjon välja töötanud kolm [vormi](#), millest kaks esimest täidab kaitsefondist rahastust taotlev juriidiline isik ning ühe täidab liikmesriigi pädev asutus. Praktikas seisneb tagatise andmine selles, et Kaitseministeeriumi esindaja annab vastava vormi allkirjastamisega kinnituse, et isiku osalemine programmis ei ole vastuolus selle eesmärkide ega julgeoleku- ja kaitsehuvidega ning ühtlasi on täidetud intellektuaalomandi õiguste kaitseks vajalikud meetmed. Tagatise väljastajal on õigus vajadust mööda küsida taotlejalt lisateavet ja -dokumente, mis vastavad vormis ettenähtud deklaratsiooni ulatusele, mille kohta ettevõtja peab Euroopa Komisjonile teavet esitama.

Kui tagatist ei ole võimalik anda, siis ei saa kolmanda riigi üksuse kontrolli all olev juriidiline isik programmis osaleda ja juba saadud rahaline toetus tuleb Euroopa Komisjonile tagasi maksta. Kaitsefondi määruse tingimustele vastavuse kinnituse saamata jäämine kahandab vastava juriidilise isiku võimalusi liituda kaitsefondist rahastatavate projektidega ja teha koostööd teiste riikide osalejatega, kuid ei välista mõnes kaitsetööstuse valdkonnas tegevuse ja teadusuuringute jätkamist. Samuti võib see mõjutada isiku usaldusväärsust ja väljavaateid teha kaitsevaldkonnas rahvusvahelist koostööd. Samas on Eesti huvitatud, et siin asuvad ja kaitsetööstust arendavad juriidilised isikud saaksid liidusisese koostöö ning rahalise toetuse kaudu luua veel rohkem lisandväärtust selles valdkonnas.

StrKS-i § 83⁷ lõikes 3 on viiteliselt määratletud termin „mitteassotsieerunud kolmanda riigi üksus“. Kaitsefondi määruse kohaselt käsitatakse mitteassotsieerunud kolmanda riigi üksusena

õigussubjekti, mille asukoht on mitteassotsieerunud kolmandas riigis, või õigussubjekti, mille asukoht on liidus või assotsieerunud riigis, aga mille juhtimisstruktuur asub mitteassotsieerunud kolmandas riigis. Seejuures õigussubjektina käsitatakse eelkõige juriidilist isikut, mis on asutatud ja juriidilise isikuna tunnustatud liidu, liikmesriigi või rahvusvahelise õiguse alusel ning millel on juriidilise isiku staatus ja õigus tegutseda enda nimel, teostada õigusi ja kanda kohustusi (kaitsefondi määruse artikli 2 punkt 1). Kontrolliks loetakse kaitsefondi määruse kohaselt võimet otsustavalt mõjutada õigussubjekti kas otse või kaudselt ühe või mitme vahepealse õigussubjekti kaudu (artikli 2 punkt 6). Nagu eelnevalt märgitud, osaleb lisaks EL-i liikmesriikidele praegusajal kaitsefondis assotsieerunud riigina Norra, kuid see on liitumiseks avatud kõikidele Euroopa Majanduspiirkonna riikidele.

Selleks et tagatise andmisega seotud toiminguid ja hindamiseks vajalikke andmeid täpsustada, on StrKS-i § 83⁷ lõike 4 kohaselt ministrile antud volitusnorm. Riigikaitse korraldamise valdkonna eest vastutav minister kehtestab määrusega Euroopa Kaitsefondi meetmes osalemiseks ja toetuse saamiseks antava tagatise taotlemise ja taotluse menetlemise korra.

Eelnõu § 8. Seaduse jõustumine

Eelnõu §-s 8 sätestatakse seaduse jõustumise aeg, milleks on 2025. aasta 1. jaanuar.

4. Eelnõu terminoloogia

Eelnõus võetakse kasutusele uus termin „relvasüsteem“ – relvasüsteem on sõjarelva või mitme sõjarelva kombinatsioon koos relvasüsteemi sõltumatuks toimimiseks vajalike osadega, sealhulgas sihtimis- ja tulejuhtimisseadmed ning relvaplatvorm.

5. Eelnõu vastavus Euroopa Liidu õigusele

Eelnõu ei ole vahetult seotud ühegi Euroopa Liidu õigusaktiga.

6. Seaduse mõjud

6.1. Juriidilise isikuga seotud isikute kodakondsusnõude leevendamine

Sihtrühm: ettevõtjad ning asutused, kes väljastavad lube, teevad taustakontrolli ja usaldusvääruse kontrolli (Politsei- ja Piirivalveamet, Tarbijakaitse ja Tehnilise Järelevalve Amet, Kaitsepolitseiamet).

6.1.1. Sotsiaalne, sh demograafiline mõju

Sotsiaalne mõju on positiivne, kuna kavandatud muudatuse kohaselt antakse suuremale hulgale ettevõtjatele võimalus panustada Eesti kaitsetööstusse. Eelkõige on muudatusega silmas peetud uue kaitsetööstuspargi rajamist ning seoses sellega luuakse juurde uusi töökohti (näiteks võib tekkida lisahuvi inseneeria, tootmise ja ehituse vastu) ning suureneb huvi kaitsesektori vastu ja teadlikkus sellest.

Kaitsetööstuspargi rajamise raames leevendatakse juriidilise isikuga seotud isikute kodakondsusnõuet. Võrreldes praegu kehtiva seadusega avaneb võimalus tegevusluba taotleda ka neil ettevõtjatel, kelle omanike või juhtorganite seas on isikud, kes ei ole EL-i ega NATO liikmesriigi kodanikud.

Tööstusharu arenemisega võib tekkida vajadus ka valdkondliku koolituse järele, s.t peale tavapärase tehnikahariduse on vaja eriväljaõpet. See omakorda nõuab asjakohase koolituse korraldamist (s.t nii koolitajad kui ka koolitatavad peavad vastama teatud nõuetele).

Demograafilist mõju kavandatav muudatus ei avalda.

6.1.2. Mõju riigi julgeolekule ja välissuhetele

Mõju riigi julgeolekule on positiivne – suureneb nende ettevõtjate arv, kes soovivad kaitsesektoris osaleda.

Juriidilise isikuga seotud isikute kodakondsusnõude muutmine nii, et välistatud oleksid agressorriigid kodanikud, aga mitte Eesti partnerriikide või Eestiga sõbralikes suhetes olevate riikide kodanikud, ei suurenda ohtu riigi julgeolekule. Eesti suhtleb julgeoleku ja riigikaitse küsimustes ning teeb koostööd paljude riikidega, mis ei kuulu NATO-sse ega Euroopa Liitu, sealhulgas Ukraina, Jaapan, Lõuna-Korea, Austraalia, Uus-Meremaa, Iisrael ja Singapur.

Mõju siseturvalisusele on minimaalne, sest taustakontrolli kohustus jääb ettevõtjatel tegevusloa taotlemisel alles ja iga ettevõtjat hinnatakse eraldi, võttes põhjalikult arvesse julgeolekukaalutlusi. See tagab, et ettevõtte juhtkonna, töötajate ja olulise osa omanikud oleksid usaldusväärsed ega ohustaks riigi julgeolekut. Taustakontrolli võib olla kolmandate riikide puhul raskem teha ja see võib rohkem aega võtta, kuid see ei peaks välistama võimalust, et sõbralike riikide kodanikud saavad Eesti kaitsetööstuses tegutseda.

Seega tiheneb muudatuse tulemusena rahvusvaheline koostöö ja sealjuures tekib suurem võimalus elavdada riigisisest majandust.

6.1.3. Mõju majandusele

Mõju majandusele on positiivne. Tugev ja konkurentsivõimeline kaitsetööstus edendab riigi majandust. Eelnimetatud võimaluse loob eelkõige kodakondsusnõude leevendamine, mille tulemusel on võimalik Eestis rohkematel välisinvestoritel ja ettevõtjatel äritegevust alustada.

Sõjarelvade ja laskemoona tootmise võimekus Eestis loob lisavarustuskindluse Eesti riiklikele sõjavarudele. Tekib suurem suutlikkus Eestis kohapeal riigikaitseks vajalikku sõjalist kaupa toota. Koostöövõimalused meie liitlas- ja partnerriikide kaitsetööstusettevõtetele kasvavad.

VTK analüüsi käigus tehtud uuringust selgus⁹, et on avaldatud soovi tegutseda kõigis relvade ning laske- ja lahingumoonade käitlemist puudutavates valdkondades.

Kaitsetööstussektori müügitulu on alates 2018. aastast, mil see oli 87,2 miljonit eurot, peaaegu kahekordistunud. 2020–2021 oli müügitulu 165–170 miljonit eurot aastas. Ekspordikäive moodustab sellest poole, 2021. aastal oli see 82 miljonit eurot. 2022. aastal oli kaitsetööstuse müügitulu 247 miljonit eurot ja eksport 136 miljonit eurot. 2021. aastaga võrreldes on müügitulu kasvanud 52% ja eksport peaaegu 70%.

Paralleelselt seadusemuudatusega planeeritav kaitsetööstuspark edendab eeskätt laskemoona tööstusharu arengut ja loob eeldused innovatsiooniks selles valdkonnas. Alates 2018. aastast on Eestis 11¹⁰ ettevõtjat saanud relvaseaduse alusel tegevusloa ning ehitavad ümber, remondivad ja hooldavad sõjarelvi ning korraldavad sõjarelvade ja laskemoona vedusid, kuid ei ole ühtegi laskemoona tootjat, kellel oleks oma käitlemiskoht. Tööstuspargis tegutseva ühe-kahe ankurettevõtte kõrvale võib tekkida täiendavaid spetsiifilistele toodetele keskenduvalid ettevõtteid (näiteks lõhkepeade valmistamine õhuründemoonale).

⁹ Advokaadibüroo Sorainen 2023. aasta relvaseaduse VTK raames tehtud analüüs, milles uuriti Eesti, Läti, Soome ja Poola sõjarelvade, laskemoona ja lahingumoonade käsitlemist õiguses ning halduspraktikas.

¹⁰ Vt eelmist punkti.

Tööstusparki mahub hulk ettevõtteid olenevalt nende tootmishoonete vajadusest, käideldavast lõhkeaine kogusest ja tehnoloogiast. Eeldame, et tööstuspargis on näiteks üks suure või keskmise kaliibriga laskemoona tootja, üks väikese kaliibriga laskemoona tootja ja üks lahingumoon (miinide, laengute) tootja. Suure või keskmise kaliibriga moonate tehase esmane investeering võib olla 50–100 mln €, väikese kaliibri puhul 20 mln € ja miinitehase puhul 10 mln €. Suurt või keskmist kaliibrit tootev ettevõtte võib luua 50–100 töökohta, väikest kaliibrit tootev ettevõtte 50 töökohta ja miinitehas 25 töökohta.

Lisaks 11 olemasolevale tegevusloaga ettevõttele on ette näha, et umbes samas suurusjärgus ettevõtteid võib tekkida juurde. Praegune julgeolekuolukord ja Ukraina sõja järelmid on näidanud, et kaitsetööstus areneb kiiresti ning potentsiaali on uutel lahendustel, mis aitavad täpsemini ja kaugemalt sihtmärke tabada, samuti kasutatakse mehitamata platvormidel põhinevaid lahendusi. Kiiresti areneb ka droonitööstus, Eesti tootjad plaanivad arendada nii õhuründemoona kui ka droonipõhiseid relvasüsteeme. Potentsiaalne valdkond on kaugjuhitavad relvasüsteemid, eelkõige nende optroonika, juhtelektroonika ja tarkvara. Lisanduda võib ka relvasüsteemide ja laskemoona vedajaid. Kuna kaitseväge ostab lähema kümne aasta jooksul suures koguses juurde uusi relvasüsteeme ja soomukeid, kasvab vajadus nende ümberehituse, hooldamise ja remondi järele. Sellised teenused on enamasti otstarbekas hankida kodumaistelt pakkujatelt.

Kodakondsusnõude leevendamisel on otsene positiivne mõju Eesti majandusele, kuna seekaudu suureneb nende kaitsetööstusettevõtjate hulk, kellel on võimalus rajatavas kaitsetööstuspargis enda äritegevust alustada.

6.1.4. Mõju elukeskkonnale ja loodusele

Kui nende ettevõtjate hulk, kes alustavad sõjarelvade ning lahingu- ja laskemoona tootmist, suureneb, mõjutab see vahetult elu- ja looduskeskkonda, nii nagu lõhkematerjalide ning lahingu- ja laskemoona valmistamisega kaasneb väiksem või suurem mõju keskkonnale. Mõju ulatus ei ole aga märkimisväärne, kuna iga lõhkeainet käitlev ettevõtja peab arvestama keskkonnavalitsuse õigusakte ja taotlema nende alusel keskkonnavalitsuse luba.

6.1.5. Mõju riigiasutuste ja kohaliku omavalitsuse asutuste korraldusele

Mõju konkreetsetele riigiasutustele – Tarbijakaitse ja Tehnilise Järelevalve Amet, Politsei- ja Piirivalveamet, Kaitsepolitseiamet – korraldusele on väike. Kui juriidilise isikuga seotud isikute kodakondsusnõudeid täpsustatakse nii, et EL-i ja NATO-sse mittekuuluvate riikide kodanikud ei ole automaatselt välistatud ettevõtete osanike ringist ning juhtkonnast, tekib lisatöökoormus seotud isikute taustakontrolliks ja menetlemiseks. Küll aga ei ole ette näha, et NATO- ja EL-i-väliste riikide kodanikega seotud ettevõtteid tekiks Eestisse suurel hulgal. Pigem võib selliseid juriidilisi isikuid olla lähiaastail alla kümne.

Muudatuste rakendamine ei mõjuta riigi ega kohaliku omavalitsuse eeldatavaid kulusid ega tulusid. NATO ja EL-väliste riikide kodanike loodud kaitsetööstusettevõtete tegevuse tulemusena tekib eelduslikult tulu nii ettevõtetele kui ka riigile laekuvate maksudena.

6.2. Ettevõtja töötajatele taustakontrolli tegemine ja tervisekontrolli nõue

Sihtrühm: ettevõtjad ning asutused, kes väljastavad luba ja teevad taustakontrolli.

6.2.1. Mõju majandusele

Mõju on vähene. Muudatuse jõustumisel ei pea tervisekontrolli läbima isik, kellel on käesoleva seaduse alusel antud kehtiv relvaluba või Kaitseliidu seaduse alusel väljastatud kehtiv

relvakandmisluba. Tänu sellele vähenevad kulud, mis on seotud ettevõtjate tervisekontrolli ja -tõendi saamisega.

Taustakontrolli nõue ei oma majanduslikku mõju ettevõtjatele. Riigilõivu seaduses on sätestatud sõjalise otstarbega laskemoona või lahingumoonana käitlemiseks tegevusloa taotluse läbivaatamise eest riigilõiv 950 eurot, mis ei olene ettevõttes töötavate isikute arvust. Pigem väheneb ettevõtja ja ettevõttes töötavate isikute halduskoormus, kuna muudatuse kohaselt tuleb esitada nimekiri ainult nendest ettevõtja töötajatest, kellel on juurdepääs sõjarelvadele, laskemoonale, lahingumoonale ja nende olulistele osadele või nendega seotud teabele.

6.2.2. Mõju riigiasutuste ja kohaliku omavalitsuse asutuste korraldusele

Mõju on vähene. Eelnõukohase muudatusena väheneb taustakontrolli vajavate töötajate arv, kuna edaspidi tuleb taustakontrolli teha ainult töötajatele, kellel on juurdepääs sõjarelvadele, laskemoonale, lahingumoonale ja nende olulistele osadele või nendega seotud teabele. Teisalt suureneb rajatava kaitsetööstuspargi ja kodakondsusnõude leevendamise uute ettevõtjate hulk, kellel võib eelnimetatud juurdepääs olla. Seoses sellega kasvaks ka teataval määral Politsei- ja Piirivalveameti ning Kaitsepolitsei ameti töömaht, kuna taustakontrolli põhjalikkus ega intensiivsus ei muutuks. Ei ole ette näha, et NATO- ja EL-i väliste riikide kodanikega seotud ettevõtteid tekiks Eestisse suurel hulgal. Pigem võib selliseid juriidilisi isikuid olla lähiaastail alla kümne.

Terviseseisundi hindamisega seotud nõue toob kaasa mõlema poole koormuse vähenemise – ettevõtja töötaja saab enda terviseseisundit tõendada juba olemasoleva kehtiva relvaloa alusel ja teisalt väheneb töötervishoiuarsti tervisekontrolli tegemise töömaht.

6.3. Tegevusloa taotlemine ei ole nõutud, kui sõidukeid, veesõidukeid, õhusõidukeid või muid sarnaseid tooteid valmistav ettevõtja ei käitle sõjarelvi

Sihtrühm: ettevõtjad, kes toodavad nimetatud sõidukeid või muid tooteid, millele on võimalik paigaldada sõjarelv, ent valmistamise käigus sellega kokku ei puutu.

6.3.1. Mõju majandusele

Mõju on positiivne. Ettevõtjatel on võimalik osaleda sõjaväe otstarbeks toodetavate objektide hangetes, ilma et neil oleks vaja relvaseaduse alusel tegevusloa sõjarelvade, laskemoona või lahingumoonana käitlemiseks (nt laevade, droonide vms tootmine).

6.3.2. Mõju riigiasutuste ja kohaliku omavalitsuse asutuste korraldusele

Mõju on positiivne, sest kaob vajadus tegevusloa andmiseks ja menetluse tegemiseks isiku suhtes, kellel seda luba sisuliselt vaja ei lähe. Väheneb töökoormus riigiasutustele, kes tegelevad lubade väljastamise ja taustakontrolliga (eelkõige peetakse silmas Politsei- ja Piirivalveametit ning Kaitsepolitseiametit).

6.4. Sõjarelvade, nende laske- ja lahingumoonana ühekordne tegevusloata vedu

Sihtrühm: kolmandatest riikidest pärit ettevõtjad, Kaitsevägi, asutused, mis on seotud loamenetluse ja taustakontrolliga.

6.4.1. Mõju riigi julgeolekule ja välissuhetele ning majandusele

Eelnõuga kavandatud muudatus ei too kaasa täiendavaid julgeolekuohte. RelvS-i alusel kehtestatud määruses täpsustatakse, mis tingimustel võib sõjarelvade, nende laskemoona ja lahingumoonana vedusid korraldada. Võimalikud julgeolekuohud maandatakse seeläbi, et veoteenust pakuvad ettevõtjad, kellel ei ole relvaseaduse kohast tegevusloa, peavad teenust

osutades tagama, et veosel on Eestis relvastatud eskort. Vajaduse korral saab eskorti osutada ka Kaitseväge. Mõju välissuhetele on pigem soodustav, kuna lihtsustatakse rahvusvahelist koostööd.

Vedu ei lähe kallimaks, vaid tuleb ostja jaoks sisuliselt sama hinnaga. Kui tegevusloaga ettevõtja veab iseseisvalt relvi või moonat, on tal kohustus samamoodi julgestada vedu relvastatud eskordiga, milleks üldjuhul kasutatakse turvaettevõtja teenuseid. Ühekordse veoteenuse puhul peab veose julgestamiseks kasutatav eskort (turvaettevõtja) koosnema täpselt samasugusest isikkoosseisust koos vastava varustusega.

Mõju majandusele on pigem positiivne, kuna välismaiste ettevõtjate poolne teenuse osutamine muutub teatud tingimustel lihtsamaks. Lisaks hõlbustab see liitlaste sõjarelvadega seotud tarneid Eestisse.

6.5. Vastutava spetsialisti kompetentsuse nõue

Sihtrühm: ettevõtjad, puudutatud isikud¹¹ ehk ettevõtja vastutavad isikud ning neile kehtestatud nõuded.

6.5.1. Sotsiaalne, sh demograafiline mõju

Olulist sotsiaalset ega demograafilist mõju vastutava isiku kvalifikatsiooninõuete sätestamine LMS-i asemel RelvS-is ei avalda. Ettevõtjale ei teki lisakulu, kuna sarnane kvalifikatsiooninõuetele vastavuse kohustus oli varem LMS-is. Kvalifikatsiooninõuetele vastavuse menetluse ja sellele vastava pädevustunnistuse andmise kulu on sama, mis LMS-i alusel läbiviidava menetluse ja tunnistuse korral. Kuna juba LMS-i alusel antud tunnistus kehtib kuni selle kehtivusaja lõpuni ehk maksimaalselt viis aastat, on ettevõtjatel ja tunnistust vajavatel isikutel piisav aeg arvestada nõudega, et kvalifikatsiooninõuetele vastavust hinnatakse edaspidi RelvS-i alusel.

Demograafilist mõju kavandatav eelnõu ei avalda.

6.6. Kriminaalmenetluse alustamist välistava loetelu laiendamine

Sihtrühm: üksikisikud, juriidilised isikud, uurimisasutused, prokuratuur ja kohtud.

6.6.1. Sotsiaalne, sh demograafiline mõju

Sotsiaalne mõju on vähene, kuna eelduslikult on ebaseaduslike sõjarelvade üksikisikute valduses vähe. Sõjarelvade vabatahtliku loovutamise korral karistuste kaotamisel on positiivne mõju. Võib loota, et käibes olevate ebaseaduslike relvade maht väheneb ja selle üldist mõju võib hinnata positiivseks.

Kuna ebaseadusliku sõjarelva vabatahtlik loovutamine dekriminaliseeritakse, ei teki inimesel hirmu, et tema suhtes võidakse alutada kriminaalasi selle ebaseadusliku omamise eest, ning eelduslikult suunab see inimesi pigem õiguskäitumisele ja ebaseaduslikus omandis relvad loovutama.

6.6.2. Mõju riigi julgeolekule ja välissuhetele

Mõju riigi julgeolekule on positiivne, kui ebaseaduslikus käibes olevate sõjarelvade hulk väheneb. Samas võib oletada, et selliseid ebaseaduslike sõjarelvade palju ei ole, ja seetõttu võib mõju hinnata pigem väikeseks. Välissuhetele mõju puudub.

¹¹ RelvS-i §-s 83²⁵ nimetatud isikud.

6.6.3. Mõju riigiasutuste ja kohaliku omavalitsuse asutuste korraldusele

Uurimisasutuste (PPA, KAPO), prokuratuuri ja kohtute töö eelduslikult väheneb, sest langeb ära vajadus alustada kriminaalmenetlust, kui isik on loovutanud sõjarelva. Mõju riigiasutustele võib hinnata väikeseks, kuna eelduslikult on selliseid relvi eraisikute valduses vähe, mistõttu on eelduslikult ka menetlusi vähe.

Mõju kohaliku omavalitsuse asutuste korraldusele puudub.

6.7. Dubleeritud loakohustuse kaotamine

Sihtrühm: ettevõtjad, ametiasutused, kes luba väljastavad ja kes tegelevad valdkonna ettevõtjatega.

6.7.1. Sotsiaalne, sh demograafiline mõju

Ettevõtjate halduskoormus väheneb sarnaselt riigiasutuste töökoormusele, kuna puudub vajadus taotleda sama tegevuse jaoks mitut tegevusluba.

6.7.2. Mõju elukeskkonnale ja loodusele

Mõju elukeskkonnale ja loodusele puudub, sest keskkonnalaad ja nendega kooskõla on nii relvaseaduse kui ka lõhkematerjaliseaduse alusel nõutavad ning topeltloakohustuse kaotamisel jääb keskkonnalaad vajadus alles.

6.7.3. Mõju riigiasutuste ja kohaliku omavalitsuse asutuste korraldusele

Riigiasutuste seisukohast väheneb loamenetlusega tegelevate asutuste töökoormus, sest puudub vajadus kontrollida sisuliselt sama kontrollieset mitu korda. Kohaliku omavalitsuse asutuste korraldusele mõju ei esine.

6.7.4. Mõju majandusele

Kavandatava muudatuse kohaselt on eesmärk vähendada dubleeritud loamenetlust selliselt, et ettevõtjalt ei nõuta relvaseaduse ega lõhkematerjaliseaduse alusel tegevusluba ega käitlemiskoha käitamisluba.

6.7.5. Mõju riigiasutuste ja kohaliku omavalitsuse asutuste korraldusele

Riigiasutuste seisukohast väheneb loamenetlusega tegelevate asutuste (eelkõige TTJA) töökoormus, sest puudub vajadus kontrollida sisuliselt sama kontrollieset mitu korda.

Kohaliku omavalitsuse asutuste korraldusele mõju ei esine.

6.8. Tagatise andmine Euroopa Kaitsefondi meetmes osalemiseks

Sihtrühmad: juriidilised isikud, kes tegelevad strateegilise kauba arendamise või tootmisega, ning riigiasutusena Kaitseministeerium.

6.8.1. Mõju majandusele

Meetme mõju ettevõtluskeskkonnale ja ettevõtjate tegevusele kaitsetööstuse valdkonnas on positiivne. Uuenduslik, tugev ja konkurentsivõimeline kaitsetööstus edendab riigi majandust. Euroopa Kaitsefond on siiani olnud rahaliselt kõige suurema mõjuga meede, mis toetab Eesti kaitsetööstuse uute tehnoloogiate ja toodete arendamist ning tootmist. Näiteks aastatel 2019–2022 on Eestis asuvad ettevõtjad saanud nii Euroopa Kaitsefondi kui ka sellele eelnenud Euroopa kaitsevaldkonna tööstusliku arendamise programmi meetmete abil toetusi ligikaudu

60 miljonit eurot. Investeeringute kaasamine kaitsetööstusesse on keeruline, kuna see tegevusvaldkond on erainvestoritele suure riskiga ja pika tasuvusajaga. Riigi huvides on soodustada ettevõtjate osalemist Euroopa Kaitsefondi meetmetes, takistamata neil samal ajal kaasata investeeringuid EL-i-väliselt tingimusel, et see ei kahjusta julgeoleku- ja kaitsehuve nii riiklikul kui EL-i tasandil. Muudatus võib mõjutada kõnealuses valdkonnas Eesti ettevõtjate tegevust raha kaasamise võimaluste suurenemise kaudu. Strateegiliste kaupade osas teadus- ja arendustegevuse ning tootmisega tegelevatele ettevõtjatele luuakse selge võimalus osaleda liidusiseses koostöös ja saada kaitsefondist rahalist toetust ka juhul, kui vastav juriidiline isik on EL-i-välise üksuse kontrolli all. See aitab parandada kohapealset arendustegevust ja tootmisvõimekust ning suurendab koostöövõimalusi meie liitlas- ja partnerriikide kaitsetööstusettevõtjatega.

Võttes arvesse nii Eesti Kaitsetööstuse Liitu kuuluvate liikmete kui ka eelnevate aastate Euroopa Kaitsefondi meetmetes osaleda soovivate ettevõtjate arvu, võib kõnealune muudatus potentsiaalselt mõjutada ligikaudu 20–30 ettevõtjat. Neist enamik ei ole praegusajal mitteassotsieerunud kolmanda riigi või selle üksuse kontrolli all Euroopa Kaitsefondi määruse mõttes, kuid rahastamisperioodil võivad toimuda muudatused Eestis asuvate ühingute omandistruktuuris. Selliseid juhtumeid on ka praktikas ette tulnud. Samuti võib kolmanda riigi üksus asutada Eestisse uue ühingu, mis alustab tegevust kõnealuses valdkonnas. Kuna Euroopa Kaitsefondi üks eesmärke on toetada ja lihtsustada kaitsesektoris tegutsevate väikeste ja keskmise suurusega ettevõtjate rahvusvahelist koostööd, et leida uuenduslikumaid tehnoloogialahendusi, on ka sellega seotud riigisisel regulatsioonil soodustav toime alustavate või vähem kapitaliseeritud ettevõtjate tegevusele. Lähtudes Eestis 2023. a andmetel registreeritud juriidiliste isikute arvust (allikas: https://ariregister.rik.ee/est/statistics/charts/chart_company_all/2023), on mõju ettevõtluskeskkonnale tervikuna siiski väike.

Eelnõu kohaselt peab Euroopa Kaitsefondi meetmes osalemiseks vajaliku tagatise saamiseks esitama taotluse Eestis asuv mitteassotsieerunud kolmanda riigi või selle üksuse kontrolli all olev juriidiline isik, kes tegeleb strateegilise kauba arendamise või tootmisega. Peamine mõju eelnimetatud isikule seisneb ressursikulus taotluse ja sellele lisatavate dokumentide esitamiseks ning ajakulus taotluse menetlemiseks. Samas ei ole taotluse esitamise ja infokohustuse täitmisega seotud toimingud koormavad, sest vajalik teave on isikul olemas või on see kergelt kättesaadav. Kaitseministeeriumile esitatavad andmed ja dokumendid kattuvad suuresti nendega, mida nõuab ka Euroopa Komisjon selleks, et hinnata selle isiku rahastamiskõlblikkust Euroopa Kaitsefondist. Seega ei põhjusta kokkuvõttes kavandatud muudatus tagatise taotlejale ebamõistlikke kohustusi ja mõju halduskoormusele on väike. Ebasoovitavate mõjude kaasnemise risk on väike, arvestades reaalselt võimalikku lisanduvat halduskoormust ettevõtjatele ja hindamise regulatsiooni toimet.

6.8.3. Mõju riigiasutuste korraldusele

Muudatus puudutab Kaitseministeeriumi, kes riigi pädeva asutusena annab hinnangu ja kinnituse, et tagatise taotleja osalemine Euroopa Kaitsefondi meetmes ei ole vastuolus kaitsefondi eesmärkide, julgeoleku- ja kaitsehuvidega ning on täidetud intellektuaalomandi õiguste kaitseks vajalikud meetmed. Seega on mõjutatud valitsusasutuste sihtrühm väike. Mõju ulatus on vähene, kuna ministeeriumi tegevuses ei ole tähelepanuväärseid muutusi ette näha, sest kaitsetööstuse arendamine on läbivalt olnud ministeeriumi ülesanne. Euroopa Kaitsefondi määrusekohase tagatise andmine on üks osa vastavate meetmete rakendamisega seotud riigisisestest tegevustest. Mõju sagedus on väike, sest prognoositavate taotluste arv aastas on kuni viis. Mõju ulatus on väike, sest ministeerium ei pea tegema märkimisväärsed muudatusi töökorralduses. Muudatuste rakendamine ei mõjuta riigi eeldatavaid kulusid ega tulusid.

Ebasoovitavate mõjude kaasnemise risk, arvestades võimalikku töökoormuse lisandumist ja praktilise rakendamisega seonduvaid oletatavaid raskusi, on pigem väike.

6.8.4. Mõju riigi julgeolekule ja välissuhetele

Mõju riigi julgeoleku tagamisele on positiivne, sest suureneb nende ettevõtjate arv, kes oma tegevusega saavad aidata tugevdada riigikaitsetööstuse sektorit. Samas on oluline, et Eestis asutavad ettevõtjad, kelle üle omavad kontrolli Euroopa Liidu väliste riikide üksused, saaksid võimaluse kasutada Euroopa Kaitsefondi rahalisi ressursse ja tihendada vastavate programmide abil koostööd üksnes juhul, kui nende osalemine meetmes ei lähe vastuollu kaitsefondi eesmärkidega ning on muu hulgas kooskõlas Eesti julgeoleku- ja kaitsehuvidega. Seega aitab meede eelneva hindamise kaudu paremini kindlustada, et rahalisi toetusi kasutatakse ja lisandväärtust luuakse just nendes kaitsetööstuse tegevusvaldkondades, kus riigi tugi ja soosing on eri julgeolekuaspekte silmas pidades kõige asjakohasem. Kuna kaitsefond moodustab osa EL-i tegevuskavast julgeolekuprobleemide lahendamisel, aitab sellega seotud riigisisene meede kaudselt kaasa ka rahvusvahelisele julgeoleku tagamisele. Samuti aitab meede ellu viia Eesti julgeolekupoliitikat, edendades nii majandusjulgeoleku (autoritaarsete riikidega seotud mõju ja sõltuvuse vähendamine, uudsete tehnoloogialahenduste arendamine) kui ka riigikaitse eesmärkidega seotud tegevusi.

Muudatus ei avalda otsest mõju suhetele välisriikidega, kuid abistab Eesti ettevõtjate osalemist liidusiseses koostöös. Samuti mõjutab muudatus kolmandatest riikidest pärit üksuste investeeringuid kaitsetööstusesse, kus sõbralike ning samu väärtusi hindavate riikide investoritele on loodud selgem regulatiivraamistik, mida investeerimisotsuseid tehes arvestada.

Mõjutatud valitsusasutuste sihtrühm on väike (Kaitseministeerium) ning mõju ulatus on samuti väike, kuna ministeeriumi tegevuses ei ole märkimisväärsed muutusi ette näha. Ebasoovitavat mõju julgeoleku vaates ei ole.

6.8.4. Sotsiaalne, sh demograafiline mõju

Sotsiaalne mõju on positiivne, kuna kavandatud õigusliku meetmega parandatakse Eestis asutavate juriidiliste isikute (sh ettevõtjate) võimalusi saada Euroopa Kaitsefondist rahalist toetust strateegilise kauba arendamiseks ja tootmiseks. Sellega aidatakse kaasa kaitsetööstuse valdkonnas teadustegevuse ja tootmisprotsesside arengule, samuti soodustatakse rahvusvahelist koostööd selles valdkonnas, mille mõjul saab tegevuse laiendamiseks luua juurde töökohti ning suureneb huvi kaitsesektori vastu. Tööstusharu arenemisega võib tekkida vajadus valdkondliku koolituse järele, s.t peale tavapärase tehnikahariduse on vaja eriväljaõpet. See omakorda nõuab asjakohase koolituse korraldamist (s.t nii koolitajad kui ka koolitatavad peavad vastama teatud nõuetele).

Demograafilist mõju kavandatav muudatus ei avalda.

6.9. Mõjude kokkuvõte

Kavandav seadusemuudatus avaldab positiivset mõju mitmele valdkonnale. Sotsiaalsest aspektist on mõju soodne, kuna eesmärk on vähendada ettevõtjate halduskoormust, näiteks tegevusloa taotlemisel ning sellega seonduvalt menetlusel, tervisekontrolli nõude lihtsustamisel ja taustakontrolli tegemisel.

Ka majandusele avalduv mõju on positiivne, kuna eesmärk on elavdada Eesti kaitsetööstussektorit, kaasates uusi ettevõtjaid ja luues vastava kaitsetööstuspargi.

Riigisektorile kavandatud seadusemuudatus eelduslikult töökoormuse märkimisväärset muutust kaasa ei too, kuna eesmärk on teha ühest küljest senisest vähemale arvule ettevõtja töötajatele taustakontrolli, kuid teisalt võib suurendada loamenetlusega seotud töökoormus, kuna tegevusluba vajavate ettevõtjate hulk kasvab.

7. Seaduse rakendamise seotud eeldatavad kulud ja tulud

Muudatuste rakendamine ei mõjuta riigi ega kohaliku omavalitsuse eeldatavaid kulusid ega tulusid. Relvaseaduse muudatustega võib vähesel määral suurendada nende ettevõtjate arv, kes taotlevad tegevusluba relvade ja laskemoonaga seotud tegevusaladeks, kuid see on marginaalne. Seevastu taustakontrolli maht väheneb, kuna arvestuslikul hulgal ettevõtjate töötajatele ei pea enam põhjalikku ja intensiivset taustakontrolli tegema. Riigiasutuste töökoormus üldiselt kahaneb, sest puudub vajadus taotleda sama tegevuse jaoks mitut tegevusluba.

Karistusseadustikus ja kriminaalmenetluse seadustikus tehtavad muudatused puudutavad eelkõige uurimisasutuste, prokuratuuri ning kohtute tööd, mis eelduslikult väheneb, sest langeb ära vajadus alustada kriminaalmenetlust, kui isik on loovutanud vabatahtlikult ebaseaduslikus omandis oleva tulirelva, mis kvalifitseerub sõjarelva alla.

Kaitsetööstuse elavdamisega tekib tulu nii ettevõtetele kui ka riigile tervikuna.

8. Rakendusaktid

Eelnõu rakendamiseks on vaja koostada järgmised kaitseministri määrused:

1. „Sõjarelvade, sõjarelva laskemoona ja lahingumoonaga ning nende osade, sealhulgas vajadusel oluliste osade või komponentide täpsustav loetelu ja liigitus“.

RelvS-i § 83³ lõikes 3 muudetakse ja täiendatakse volitusnormi, mille kohaselt kehtestab riigikaitse korraldamise valdkonna eest vastutav minister määrusega sõjarelvade, sõjarelva laskemoona ja lahingumoonaga ning nende osade, sealhulgas vajadusel oluliste osade või komponentide täpsustava loetelu ja liigituse.¹² Volitusnorm muudetakse imperatiivseks. Tänu sellele on võimalik tagada õigusselgus RelvS-i §-s 83³⁶ nimetatud komisjoni töös ning ettevõtjatel tekib selge arusaam, mis on sõjarelv ja millised on selle olulised osad. Volitusnormi sõnastuse muudatus on eelkõige oluline seetõttu, et relvaseadus nõuab ettevõtjalt tegevusluba, kui ta soovib ka sõjarelva olulisi osasid toota,¹³ ent puudub rakendusakt, mis neid nimetaks. Selleks on vajalik, et rakendusakt ning volitusnorm hõlmaksid muu hulgas osasid ja olulisi osasid.

2. „Sõjarelvade, sõjalise otstarbega laskemoona ja lahingumoonaga käitlemisega seotud tegevusaladel tegutsemiseks kvalifikatsiooninõuded ja pädevustunnistuse andmise kord“.

¹² Praegu kehtiva sätte sõnastus: „(3) Sõjarelvade, laskemoona ja lahingumoonaga liigitamiseks käesoleva paragrahvi lõikes 1 sätestatud sõjarelvade liikide, laskemoona või lahingumoonaga hulka võib riigikaitse korraldamise valdkonna eest vastutav minister kehtestada määrusega sõjarelvade, laskemoona ja lahingumoonaga täpsustava loetelu.“ – <https://www.riigiteataja.ee/akt/106072023012?leiaKehtiv>.

¹³ RelvS-i § 83⁴⁹ lg 1 kohaselt valmistatakse sõjarelv ja selle oluline osa käesolevas seaduses sätestatud tingimustel ning RelvS-i § 83³³ lõikes 1 sätestatud tegevusloa või § 83⁴¹ lõikes 1 ja §-s 83⁴³ sätestatud käitamisloa kõrvaltingimuste kohaselt. – <https://www.riigiteataja.ee/akt/106072023012?leiaKehtiv>.

Praegu kehtiv volitusnorm¹⁴ on kaalutlusega, et minister võib kehtestada määruse, ning ei hõlma vastutava isiku kvalifikatsiooninõudeid, nende hindamist, pädevustunnistuse andjat ega seda, kuidas pädevustunnistus antakse ja mis tingimustel seda tehakse.

Muutmisvajaduse on tinginud asjaolu, et kui ettevõttes tegeletakse laske- või lahingumoonaga käitlemisega, hinnatakse vastutava isiku pädevust LMS-is sätestatud korra järgi. LMS-i alusel väljastatakse kirjaliku eksami sooritamisel pädevustunnistus nii lõhkematerjali käitlemise korraldajatele kui ka pürotehnilise toote käitlemise korraldajatele. Nendel eksamitel keskendutakse valdavalt tsiviilkäibes lubatud lõhkematerjali ja pürotehniliste toodete käitlemise nõuetele. Sõjarelvade, sõjalise otstarbega laskemoona ja lahingumoonaga käitlemisel rakendatakse sektorile omaseid nõudeid, mille täitmine nõuab vastutavalt isikult ka vastavaid teadmisi, ning LMS-i alusel antav pädevustunnistus ei pruugi seda tagada.

3. „Euroopa Kaitsefondi meetmes osalemiseks ja toetuse saamiseks tagatise taotlemise ja taotluse menetlemise korra ning taotlusega esitatavate andmete loetelu“. Selleks et tagatise andmisega seotud toiminguid ning hindamiseks vajalikke andmeid täpsustada, on StratKS-i § 83⁷ lõike 4 kohaselt ministrile antud volitusnorm. Riigikaitse korraldamise valdkonna eest vastutav minister kehtestab määrusega Euroopa Kaitsefondi meetmes osalemiseks ja toetuse saamiseks antava tagatise taotlemise ja taotluse menetlemise korra.

Lisaks on vaja muuta järgmiseid määruseid:

1. Kaitseministri 10. juuli 2018. a määrust nr 11 „Sõjarelvade, laskemoona ja lahingumoonaga käitlemise nõuded ja kord“;

2. Vabariigi Valitsuse 20. detsembri 2007. a määrust nr 262 „Riigisaladuse ja salastatud välisteabe kaitse kord“.

9. Seaduse jõustumine

Seadus jõustub 2025. aasta 1. jaanuaril.

10. Eelnõu kooskõlastamine, huvirühmade kaasamine ja avalik konsultatsioon

Eelnõu esitati kooskõlastamiseks Siseministeeriumile, Välisministeeriumile, Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumile, Justiitsministeeriumile ja Riigikantseleile eelnõude infosüsteemi kaudu ning arvamuse avaldamiseks Kaitseväele, Välisluureametile, Kaitsepolitseiametile, Tarbijakaitse ja Tehnilise Järelevalve Ametile ning Eesti Kaitse- ja Kosmosetööstuse Liidule. Esitatud märkustega arvestamine või mittearvestamine on esitatud seletuskirja lisas 2.

Algatab Vabariigi Valitsus

(allkirjastatud digitaalselt)

¹⁴ RelvS-i § 83²⁵ lg 4 kohaselt võib riigikaitse korraldamise valdkonna eest vastutav minister kehtestada määrusega sõjarelvade, sõjalise otstarbega laskemoona ja lahingumoonaga käitlemisega seotud tegevusaladel tegutsemiseks soovituslikud kvalifikatsiooninõuded. – [Nõuded vastutavale isikule](#).